

ŠVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1961

Turinys

Mūsų širdis ir jos apsauga. Dr. D. Gurauskienė ...	98
Žvaigždelė. Eilėraštis. Alg. Skinkys	99
Taurios širdies amerikietis kovotojas. A. Bimba ...	100
Lietuva. Eil. F. Mieželaitis	103
Apie Mikalojų K. Čiurlionį. Rojus Mizara	104
Esu socializmo karys. Eil. Jonas Margutis	109
Tikėjimas į kryžių—senovės liekana. P. Pečiūra ..	110
Kaip savo tikrą tėvą. Jonas Šimkus	112
Auga piovėjėliai. Eil. Salomėja Nėris	117
Iš katalikų bažnyčios istorijos Lietuvoje	118
Pablo Pikaso—dailininkas, kovotojas. Pjeras Deksas	120
Geltligė—Botkino liga. Dr. J. Rudienė	121
Aš tikiu. Eil. Vertė Vyt. Rudokas	122
Parama iš visur. Eil. Alb. Žukauskas	123
Vietoj serenados. Eil. Alg. Baltakis	124
Rugsėjo pirmoji. Eil. J. Jovaišaitė	124
Žmogaus gyvybė įsitvieskė laboratorijoje	125
Viena gyvenimo diena. Vacys Reimeris	126
Susipažinkite su vokaline muzika. A. Kalinauskas ..	127

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kalna: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba. Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

No. 4 Spalis-lapkritis-gruodis (Oct.-Nov.-December) METAI XXVIII

Mūsų širdis ir jos apsauga

Gydytoja D. GURAUSKIENĖ

Mes neretai pasiguodžiam artimam žmogui, kad "skauda širdį". Tačiau dažniausiai tai nėra širdies skausmas, o tik sunkus jausmas krūtinėje, kurį sukėlė kokia nors nesėkmė arba tiesiog liūdnos mintys. Pajutęs tikrą, aštrų skausmą širdies plote, žmogus rimtai susirūpina ir skuba pas gydytoją. Ir reikia pasakyti, kad širdies skausmu, smarkiu plakimu ar kitokio pobūdžio širdies negalavimais, gydytojui skundžiasi labai daug žmonių. Kodėl? Viena pagrindinių priežasčių yra ta, kad daugelis mūsų nemoka jos saugoti.

Širdis — mažas, nepaprastai pajėgus ir tobulas motoras, kuris savo nepertraukiamu darbu užtikrina gyvybei būtiną kraujo apytaką visame kūne, tuo pačiu metu yra labai jautrus organas. Jai gali pakenkti bet kuris, kad ir lengviausias susirgimas, per didelę fizinių jėgų arba nervų sistemos įtampą, netaisyklingas gyvenimo būdas, blogi įpročiai — trumpai tariant, viskas, kas paliečia žmogaus fiziologinį ir dvasinį gyvenimą.

Pavojingiausia širdžiai lėtu ir kartais nepastebimu, klastingu vystymusi bei liūdnomis pasėkomis yra reumato liga. Kadangi reumatas neretais atvejais sukelia stiprius, skausmingus sąnarių uždegimus, seniau jis

buvo laikomas sąnarių liga, būdinga vyresnio amžiaus žmonėms. Iš tikrųjų yra priešingai: reumatu dažniausiai susergera jauni žmonės ir vaikai. Jį sukelia tam tikra bakterijų — streptokokų rūšis, tačiau užsikrėsti reumatu negalima: jis pavojingas tik organizmui, esančiam padidinto jautrumo būklėje. Reumatas gali prasidėti, praėjus dviem-trim savaitėm po anginos, rečiau — po gripo. Būdingi požymiai: sąnarių skausmas, aukšta temperatūra, bloga savijauta, kartais — nervų sistemos sutrikimai. Bet šie požymiai yra laikini, gydantis praeina, ir, be to, ne visuomet pasireiškia. Tuo tarpu širdžiai reumatas visuomet pakenkia. Jeigu reumatiniai pakitimai širdyje nebus gydomi, ilgainiui jie gali virsti širdies yda, kuri lieka visam gyvenimui. Ypatingą dėmesį privalo į tai atkreipti tėvai. Kada kyla mažiausias įtarimas, kad vaikas serga reumatu, jį turi kuo greičiausiai apžiūrėti specialistas, kurio nurodymų reikia griežtai laikytis. Vaiko širdį dažniausiai galima išgydyti ir nesunku apsaugoti. Tuo pačiu bus užtikrinta jo ateitis, jo gyvenimas ir laimė po daugelio metų.

Kartą apsirusus reumatu, reikia iš visų jėgų vengti anginos, gripo, lengviausio peršalimo, net sužeidimo, nes visa tai gali smar-

kiai pabloginti organizmo būklę. Persirgusieji reumatu turi būti reguliarioje gydytojo priežiūroje, porą kartų per mėtus jiems taikomas profilaktinis gydymas vaistais. Tik tokiu būdu, atidžiai sekant sveikatą ir klausant gydytojų nurodymų, galima apsaugoti širdį nuo reumato pasėkų.

Antras sunkus susirgimas, kuris gadina širdį, tai aterosklerozė — kraujagyslių surambėjimas, sustandėjimas. Nuo jo nukenčia ir vainikinės kraujagyslės, kurios maitina širdies raumenį. Šios ligos galima išvengti labai paprastai: sveiku normaliu gyvenimu, kai darbą ritmingai keičia poilsis, o protinę veiklą — fizinis darbas bei mankšta. Reikia atvirai pasakyti, kad žmonės, kurie labai sočiai ir riebiai valgo, apsieičia vartoja alkoholinius gėrimus, rūko ir, būdami pajėgūs, dirba tik protinį darbą, gi fizinių pastangų vengia, — tuo pačiu paruošia savo organizme visas sąlygas aterosklerozei.

Aterosklerozės įtaka širdžiai — nepaprastai kenksminga. Štai, lipidami laiptais, jūs pajutote skausmą krūtinės laštoje, visai netoli širdies. Pastovėjote — ir jis praėjo. Tai būdingas krūtinės anginau stenokardinis skausmas, kuris atsiranda lipant laiptais, smarkiai einant, pervargus arba susijaudinus. Jis kyla, susitraukus širdies kraujagyslėms, kurios susiaurėjo nuo aterosklerozės. Kai šie skausmai būna stiprūs, juos numalšina tik vaistai. Gi staigiai padažnėję stenokardiniai skausmai liudija, kad ligoniui gresia širdies raumens infarktas. Jis įvyksta tada, kai, užsikimšus susiaurėjusiai kraujagyslei kraujo krešuliu, staiga sutrinka širdies raumens mityba. Infarktą lydi stiprūs, ilgai trunkantys skausmai širdies plote. Tokį ligonį tenka ilgai ir kruopščiai gydyti, kol jis vėl sugrįžta į normalų gyvenimą.

Krūtinės angina ir širdies raumens infarktas dažniausiai ištinka sergančiuosius ateroskleroze arba aukštu kraujo spaudimu (hipertontine liga). Nuo to gali apsaugoti tik griežtas mitybos režimas. Jeigu gydytojas rado jūsų organizme aterosklerozės požymius, reikia visam laikui atsisakyti riebių ir sūrių valgių, gyvulinių riebalų (pakeitus juos aliejum ir margarinu), riebios keptos mėsos. Kasdien vartokite varškę,

daržoves, vaisius — tik tokiu būdu išsaugosite širdį.

O širdies neurozė? Ar tai liga, ar "išikalbėjimas"? Ligonis skundžiasi, kad jam skauda širdį, kad, lengviausiai susijaudinus, ji stipriai ir kankinančiai plaka, kad, aplamai, jis visą laiką jaučia išvargęs ir nesveikas. Tuo tarpu gydytojas, kruopščiai patikrinęs širdį, neranda joje jokių pakitimų, jokių ligos simptomų.

Šiuo atveju blogos savijautos ir skausmų priežasties tenka ieškoti nervų sistemoje. Genialusis rusų fiziologas I. P. Pavlovas nurodė, kad neurozės kyla, sutrikus pagrindiniams smegenų žievės procesams — dirginimui ir slopinimui. Šiuos sutrikimus, savo ruožtu, sukelia gilūs nerviniai pergyvenimai, nemiga, nenormalios buities arba darbo sąlygos, apsinuodijimas nikotinu arba alkoholiu ir t.t. Žmogui, kurio dvasinė pusiausvyra yra pašlijusi dėl tos ar kitos priežasties, nereikšminga smulkmena išauga į skaudžią problemą, mažiausias negalavimas sukelia baisios ligos baimę. Iš čia, sudėtingais nervų sistemos keliais, atsiranda ir tikri skausmai. Tokio ligonio būklė pagerės, kai jis patikės gydytojui, kad jokio susirgimo nėra, ir, paklausęs jo patarimo, imsis tvarkyti savo gyvenimo būdą ir stiprinti ner-

(Tąsa 128 pusl.)

ŽVAIGŽDELĖ

Sužimba padangės sietyne
Sutemus žvaigždučių pulkai,
Žvaigždelė viena sidabrinė
Man mirksi pro langą ilgai.

Ji priberia mano lovele
Sidabro šviesių spindulių
Ir budi per visą naktele
Sode su žaliu kleveliu.

Toli ji, žinau, spinduliuoja,
Bet randa į žemę kelius.
Ir mano veidelį bučiuoja,
Paglosto sapne plaukelius.

Užgęsta jinai lyg ugnelė,
Kai žadina rytas paukščius...
Palauki, atskrisiu, žvaigždele,
Ir aš pas tave į svečius!

Alg. Skinkys

Taurios širdies amerikietis kovotojas

A. BIMBA

I

Pirmą kartą su William Z. Fosteriu susitikau ir susipažinau 1919 metais nepapras-toje aplinkoje. Tai įvyko Philadelphijoje didžiuliam masiniame susirinkime, kurio tikslas buvo paremti kovojančius plieno pramonės darbininkus, sukilusius prieš plieno trustą už teisę organizuotis ir organizuo-tai ginti savo reikalus. Jei neklystu, susi-rinkimą suruošė Amalgameitų siuvėjų uni-jos vietiniai skyriai (lokalai). Tuo laiku gražiai Philadelphijoje gyvavo šios unijos ir lietuvių skyrius. Kaip lietuviams unijos leidžiamo "Darbo" naujas redaktorius, bu-vau pakviestas susirinkime pakalbėti už

WILLIAM Z. FOSTER

plieno darbininkų streikui paramą. Fosteris gi, kaip plieno darbininkų streiko vadovas, padarė pranešimą apie streiko eigą ir su jo susietas problemas. Buvo ir daugiau kalbė-tojų įvairiomis kalbomis. Visi mes drąsino-me plieno darbininkus laikyti vieningai iki pilnos pergalės. Visi žadėjome jiems viso-keriopą paramą. O susirinkimas streikie-rių paramai sumetė keletą tūkstančių dole-rių.

Fosteris į mane padarė labai gilų įspūdį. Nepaprastai gražaus atletiško fizinio sudė-jimo palyginti dar jaunas vyras. Gražiai apsirengęs. Kaip į to milžiniško plieno dar-bininkų sukilimo vadą, visos publikos akys, aišku, buvo nukreiptos į jį ir kai jį persta-tė, visa publika atsistojusi ilgai sveikino griausmingais aplodismentais. Fosteris at-sistojo, apsidairė, lėtai priėjo prie kalbė-tojo pjeDESTALO, ir, abiemis rankomis papra-šęs publiką susėsti, pradėjo kalbėti. Kiek-vienas jo sakiny s pilnas, giliai apgalvotas ir taikomas į klausovo protą ir širdį. Štai, sako, plieno darbininkai sukilo prieš galin-giausią visame pasaulyje plieno trustą. Su-kilti jie buvo priversti nebepakeliamų dar-bo sąlygų, beteisiškumo, samdytojų sauva-liavimo. Tai pirmas toks visuotinis sukili-mas mūsų šalies plieno pramonės istorijoje.

Viskas, ko šitie darbininkai nori ir trokš-ta, sako Fosteris, tai kad jiems būtų leista priklausyti unijai ir kolektyviai ginti savo interesus. Pavieniai jie yra bejėgai.

Jų reikalai yra jūsų reikalai. Prieš juos paleistas darban dar negirdėtas teroras. Daugelis jų šeimų jau badauja. Jiems rei-kia jūsų paramos,— greitos, nuoširdžios pa-ramos, ne tik moralinės, bet ir medžiaginės. Jų vardu aš kreipiuosi į jus ir prašau tos paramos. Padėkite mums šitą istorinę kovą laimėti. Nepalikite jų vienu teroru ir al-kiui su jais susidoroti...

Maždaug taip kalbėjo Fosteris. Ne tiek ugingomis agitatoriaus frazėmis jis šaukėsi į tavo jausmus, kiek gerai apgalvotais trumpais sakiniais į tavo protą. Ne iš ko-kio ten staigaus susijaudinimo, bet iš supra-timo reikalo padėk tiems darbininkams lai-mėti. Padėdamas jiems, padėsi pats sau. Šiandien jie yra bado ir teroro auka, rytoj būsi tu...

II

Nuo to masinio mitingo prabėgo daug, daug metų. Per tą ilgą laikotarpį teko su

Fosteriu daug kartų susitikti, pasikalbėti, ir visados jis manyje palikdavo tokį pat išpūdį, kokį gavau aname susirinkime: rimto, talentingo atsidavusio darbo žmonių vado.

Fosteris mirė š. m. rugsėjo 1 dieną Maskvoje sulaukęs 80 metų amžiaus,— mirė po ilgus ir sunkios ligos. Tauri širdis ir skaisčius protas nutilo ant visados.

Fosteris mirė su kovos vėliava rankoje. Mirė nė valandėlei nesusvyruodamas savo įsitikinimuose, iki pat atsidusimo rūpindamasis Amerikos ir viso pasaulio darbo liaudies kovos už šviesesnį rytojų reikalais.

Jis, nors jau gražaus amžiaus sulaukęs, sakoma, mirė, kaip kiekvienas normalus žmogus, iki paskutinės valandos nenustodamas vilties dar pasveikti ir kartu su milijonais savo vienminčių visame pasaulyje dar pasidarbuoti darbo žmonių kovos reikalui.

Kaip žinia, Fosteris buvo nuvykęs į Tarybų Sąjungą gydytis. Deja, jau buvo per vėlu. Net ir pačios gambiausios medicininės galvos nebepajėgė pataisyti sunkios ligos (paralyžiaus ir širdies sutrikimo) sunaikintą sveikatą. Labai galimas daiktas, kad jo gyvybė būtų buvusi dar keletui metų sutaupta, jeigu jis, kaip norėjo ir stengėsi, būtų galėjęs pasiduoti tarybinio gydymo ir priežiūros globon daug anksčiau. Deja, mūsų vyriausybė jo ilgai neišleido, dar kasdien gąsdindama areštu ir teismu už priešinimąsi makartizmo tvaikui, už atsisakymą išsižadėti teisės, kurią kiekvienam amerikiečiui garantuoja jų Konstitucija ir Teisių bilius, kalbėti ir kovoti už Amerikos ir viso pasaulio dirbančiųjų interesus. Netenka abejoti, jog toks žmogaus, jau sunkiai sergančio (nes Fosteris jau prieš keletą metų skundėsi širdies negalavimu), persekiojimas žymiai prisidėjo prie jo sveikatos sunaikinimo.

III

William Z. Fosterio kelias į amerikinio komunistinio judėjimo gretas ir vadovybę nebuvo atsitiktinis dalykas. Jis jį pats pasirinko, mokydamasis, kaip darbininkiškos šeimos sūnus, kaip darbininkas, iš kasdieninio gyvenimo. Jis buvo vienas iš tų, kuriems pati "prigimtis" neleidžia užsimerkti prieš tikrovę, kuriems nei protas, nei sąžinė ne-

duoda pasitenkinti tik savo grynai asmeniniais reikalais ir reikalėliais. Juk jeigu jis, būdamas didelių gabumų ir aukšto kultūrinio lygio, būtų panorėjęs nesiskaityti su savo sąžine, būtų galėjęs nesunkiai "įsipilietinti" buržuazijos klasėje. Progų jis turėjo. Tik reikėjo parduoti savo sąžinę ir gabumus už dolerį. Pavyzdžiui, kai 1919 metais jis vadovavo istoriniam plieno darbininkų streikui ir buvo skaitomas vienu iš mūsų darbo unijų judėjimo aukštųjų vadų, jis galėjo plieno trustui parduoti kovojančius plieno darbininkus ir už tą paslaugą būtų buvęs iki galvos viršaus apipiltas doleriais. Arba, net neinant jau taip toli ir netampant atviru darbininkų klasės pardaviku, jam būtų užtekę nusilenkti prieš Amerikos Darbo Federacijos biurokratiją su Samueliu Gompersu priešakyje, ir jis po to streiko būtų tapęs vienu iš riebiausiai apmokamų biurokratų.

Bet Fosteris atsisakė eiti tuo keliu. Jis pasiliko kovojantiems plieno darbininkams ištikimas, ir tik teroras ir alkis palaužė jų valią ir sudaužė jų gretas. Vieton pataikauti Federacijos biurokratams, kurie, beje, nė nebandė rimtai padėti plieno darbininkams laimėti kovą, Fosteris paskelbė jiems kovą, nurodydamas, kad jų politika, jų veikla, jų nusistatymas, jų laikymasis įsikibus senų, siaurų, sektantinių, atgyvenusių organizacinių formų, jų visa klasių bendradarbiavimo filosofija, niekaip nesusiderina su Amerikos darbininkų klasės didžiausiais istoriniais poreikiais. Tuo jis užsitraukė ant savo galvos tiek plieno trusto, tiek visos valdančiosios klasės, tiek Amerikos Darbo Federacijos vadovybės rūstybę.

Natūralu, jog tai matydamas, marksistinis darbininkų judėjimas negalėjo nepastebėti šio garsaus ir talentingo darbininkų klasės sūnaus. Dar didžiojo streiko metu užsimezgė tarp Fosterio ir marksistinių socialistų, kuriais buvo didelė dauguma ir lietuvių socialistų, kurie aktyviškai dalyvavo streike, artima pažintis. Ir kai tais pačiais metais rudenį susiorganizavo Komunistų partija, Fosterio atėjimas į jos gretas buvo tik laiko klausimas. Dar metai kiti ir mes jau randame jį šios partijos gretose.

Į komunistų gretas Fosteris atsinešė daug labai vertingo ir brangaus jūjų judėjimui patyrimo. Jo vaidmuo organizavime darbininkų į darbo unijas, jo intymus pažinimas senųjų darbo unijų vadovų ir jų nusistatymo, pagaliau jo įgūdžiai istoriniame plieno darbininkų streike buvo didžiausia komunistiniam judėjimui "dovana". Iki to laiko juk tasai jaunutis judėjimas neturėjo savo eilėse tokio įtakingo su tokiomis giliomis "šaknimis" unijiniame judėjime veikėjo. Tiesa, jame jau darbavosi daug atsidadusių čia gimusių ir augusių veikėjų, bet visi jie buvo palyginti tik "paprastai", eiliniai žmonės su šaknimis tik ribotoje dirvoje. Fosteris gi buvo visašališko masto veikėjas. Jo vardas per keletą mėnesių skambėjo visoje komercinėje spaudoje kaip vado, kuris ryžosi pakelti ranką prieš galinąjį plieno trustą. Tad jo atėjimas į partijos eiles buvo skaitomas dideliu laimėjimu.

Fosterio atėjimas prie komunistų žymiai pakeitė komunistų požiūrį į unijinį judėjimą. Tuoj jis tapo partijos vadovu unijiniame darbe. Iš jo karčių patyrimų su siauromis amatinėmis unijomis plieno darbininkų streiko metu išplaukė supratimas, kad bandymas suorganizuoti sunkiųjų, didžiųjų pramonių darbininkus į siauras amatinės sąjungas gali ir turi baigtis tiktai nesekme, tik nusivylimu, tik tragedija. Komunistų šūkis turi plačiai ir garsiai skambėti už organizavimą darbininkų į plačias, galingas industrines unijas. Ir jeigu pagaliau industrinio unijizmo idėja prigijo plačiausiose darbo žmonių masėse ir jos poveikyje Amerikos stambiosios pramonės (plieno, automobilių, tekstilės, gumos, žibalo ir t.t.) darbininkai susiorganizavo į tokias galingas industrines unijas, tai dėkui komunistų su Fosteriu pryšakyje veiklai ir pastangoms. Šiandien niekam nebėra jokia paslaptis, kad didele dalimi komunistų pastangomis 1935 m. gimė Industrinių Organizacijų Kongresas (CIO). Be to, industrinio unijizmo idėja tapo tokia jėga, jog ji privertė ir senąsias amatinės Darbo Federacijos unijas praplėsti savo ribas.

IV

William Z. Fosteris buvo tikras Amerikos darbininkų klasės sūnus. Jo tėvas buvo var-

gingas ateivis iš Airijos, kuris gyvenimą sau ir šeimai darė valydamas traukinių vagonus. Williamas gimė 1881 m. vasario 25 dieną nedideliame miestelyje Taunton, Mass. Kai jis jau buvo šešerių metų amžiaus, tėvai persikėlė į Philadelphijos didmiestį ir apsigyveno baisiausiam lūšnyne tarp Sixteenth ir Kater gatvių, kur viešpatavo tamsybė, purvas, vargas. Šeimos skurdas privertė Williamą, tik septynerių metų berniuką, uždarbauti pardavinėjant komercinius laikraščius. Ir nuo tos dienos prasi-dėjo Fosterio gyvenimas kaip darbininko. Teko jam dirbti visur ir visokį darbą, koks tik pasitaikė. Jis dirbo jūrininku, miškų darbininku, fruktų raškytoju, gatvekarių motoristu, chemikiniame fabrike darbininku, angliakasiu ir t.t. Visuose tuose darbuose jis rado ir matė nepakeliamas sąlygas ir menką atlyginimą, prižiūrėtojų ("bosų") žiaurumą, samdytojų visišką nesiskaitymą su savo alginiais vergais, su jų norais, troškimais ir poreikiais.

Kai kiti darbininkai vilko tą vergijos jungą "ramiai", Fosterio jautri siela ir išval-gus protas neleido jam užsimerkti ir tylėti. Mes matome, kad visur jis šaukia darbininkus organizuotis ir sukilti. Pastebi samdytojų šnipai, ir Fosteris "išleikia" laukan. Susiranda darbą kitur, bet ir ten tos pačios nepakeliamos sąlygos, tas pats samdytojų sauvaliavimas ir bosų žiaurumas. Jaunas, drąsus darbininkas vėl netyli ir vėl atsideria už darbavietės vartų.

Fosteris išitraukė į tais šio amžiaus anks-tyvais laikais kovingą aidoblistų uniją (Industrial Workers of the World—I.W.W.) ir energingai joje darbavosi, dalyvaudamas kovinguose streikuose. Karo metu jis aktyviai dalyvavo antikarinėse protesto demonstracijose. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui mes jau matome Fosterį plačiai žinomą Amerikos Darbo Federacijos darbuotoju ir jo vardas, kaip jau sakytą, plačiausiai per visą šalį suskamba 1919 metais kaip plieno darbininkų organizacijų pastangų ir streiko vadovo.

Vėliau Fosteris įstoja į Komunistų parti-ją ir tampa jos pirmininku. 1924 m., 1928 m. ir 1932 metais jis nuo partijos kandida-tuoja į šalies prezidentus.

1930 metais už aktyvų vadovavimą bedarbių judėjimui jis kartu su Robert Minoru, Israel Amteriu ir Harry Raymond suimamas ir nubaudžiamas šešių mėnesių kalėjimu. Išėjęs iš kalėjimo Fosteris dar energingiau metasi į bedarbių kovas prieš alkį.

O 1948 metų liepos 20 dieną jis su kitais vienuolika Komunistų partijos vadų suimamas ir apkaltinamas sulaužyme reakcinio Smith akto. Bet tuo laiku Fosterio sveikata jau buvo žymiai pašlijusi. Pasirodė, kad jo širdis silpnėja, ir gydytojai pripažino, kad ilgas teismo procesas jį užmuš. Todėl jis nebebuvo teisiamas ir kalinamas, nors kaltinimas prieš jį niekadoms nebuvo atšauktas, ir valdžia iki pat mirties laikė ant jo jau senos galvos iškėlusį teismo grėsmę.

Fosteris taipgi buvo gilus istorijos pažinėjas. Surasdavo jis laiko ir energijos rašinėti į partijinę spaudą, ir parašė keletą net stambių knygų, kaip va: "History of Three Internationals", "Outline History of the

Americas", "History of the Communist Party of the United States" ir "History of the Negro People of the United States."

Tai toks buvo William Z. Fosteris.

"Su William Z. Fosterio mirtimi mūsų šalis neteko vieno įžymiausių vadų, kuriuos pagimdė Amerikos darbininkų klasė", pareiškė Jungtinių Valstijų Komunistų partija. "Komunistų partija neteko savo įžymiausio vado... Su jo nesunaikinamu vardu turės skaitytis visi visų laikų istorikai. Nuo pat kūdikystės iki pat paskutinės jo gyvenimo dienos jo visa būtybė su nepalaužiamu pasiaukojimu buvo pašvęsta žmonijos išlaisvinimo iš išnaudojimo tironijos ir karo skerdynės reikalui. Iki paskutinės dienos jis buvo atsidavęs darbininkų klasės kovai už priartinimą tos dienos, kada visi žmonės gyvens kaip broliai, džiaugdami savo darbo vaisiais pastovios taikos pasaulyje."

LIETUVA

Lietuva —

pirmas mažas mano rugio grūdas,
man patinka atkaklus jo būdas,
gali pūgą, speigą, gruodą, šaltį
iškentėti ir žaliai vėl pasikelti,
išauginti iš grūdelio visą saują,
(senas pūva, bet palieka naują),
man patinka jo kuklus darbštumas,
duonos skonio paprastas rūgštumas,
man patinka mažas rugio grūdas,
iš kurio ir mano iškerujo būdas...

Lietuva —

griūva pilys, piliakalniai, kapinėlės,
bet ant kaulų rugio daigas kėlės,
skrenda paukščiai, drąsūs ir sparnuoti,
rugio daigui augti ir žaliuoti,
čia šaknis suleidus, įsikūrus
dirvoje prie gintarinės jūros...

Lietuva,

ak, kaip dega kraujo šermukšnėlės,
saulės auksu žėri liepos ir klevai,
raudonuoja astrai, meilės gėlės, —
tu tokia graži dar nebuvai!..
Plaukia debesys — žvejonių valtys —
plaukia tavo pasakų svajonė,

rugio grūde, tau pats laikas keltis,
tavę laukia didelė kelionė.

Koks mažytis žalias rugio daigas,
aš ranka su meile jį braukiu,
jis dabar tarsi nekaltas vaikas,
jis žalių ir nekaltų akių,
bet auksinė saulė jį nušildys,
šilima tarsi širdis dirbs darbą,
ir pradės į virių stiebtis, kilt jis,
žalias stiebas vainikuosis varpa.
Saulė varinės jo žalią kraują,
noks jo varpa — jo stati galva,
vienas grūdas duos grūdų po saują
ir išaugs gražiausia Lietuva —
rugio grūdas,
rugio stiebas,
rugio varpa —
per meilę,
džiaugsmą...
darbą...

Lietuva,

panaši į žalią rugio kilimą,
rugio varpos dulka, plaukia, plaukia,
plaukia,
tu sugerk visą mūsų širdžių šilimą
ir pakilk aukštai aukštai —

mes jau štai abu užaugę...

E. Mieželaitis

Apie Mikalojų Konstantiną Čiurlionį

ROJUS MIZARA

Šiomet sukako 50 metų nuo dailininko ir muziko Mikalojaus K. Čiurlionio mirties. Įvykiui paminėti Lietuvių Meno Sąjungos vadovybė suruošė "Laisvės" salėje, Ozone Parke, mitingą su referatais ir muzikine programa. Pranešimą padarė Rojus Mizara ir dailininkas Robertas Feiferis o dailininkas Rudolfas Baranikas ekrane iliustruodamas Čiurlionio kūrybą, ją aiškino. Mildreda Stenslerienė paskambino keletą neilgų Čiurlionio kūrinių. Dainavo Aido choras, jo Moterų kvartetas ir solistė Elena Brazauskienė. Įdomu tai, kad šiuo kultūriniu pobūviu daugiausia rūpinasi Amerikoje gimusios ir augusios lietuvaitės — Mildred Stenslerienė ir Ieva Mizarienė. Tai parodo, jog lietuviška kultūra ir gražiausios jos tradicijos dar nėra mirusios ir čiagimiuose. Žemiau telpa mitinge padarytas R. Mizaros pranešimas. — **Red.**

Važiuodamas lengvąja mašina, sakysime, iš Vilniaus į Druskininkus, neakylus keleivis

M. K. ČIURLIONIS

nė nepastebės, kai automobilis, lygiu, asfaltuotu keliu lėkdamas, prašvilps pro Varėną I-ąją, kurioje 1875 metų rugsėjo 23 dieną gimė **Mikalojus Konstantinas Čiurlionis**.

Anuo metu Varėna buvo nedidelis miestelis, skendėjęs smiltynuose, pušynuose ir skurde, kaip daugelis to Lietuvos krašto

miestelių ir kaimų. Buvo ten paštas, buvo bažnyčia. Ženklyvesnę reikšmę Varėnai sudarė tik tai, kad ten buvo kareivinės.

Antrojo pasaulinio karo metu hitleriniai žvėrys sugriovė Varėną I-ąją; ji dar ir šiandien nebeužgydė visų fašistų paliktų žaizdų.

Prieš aštuoniasdešimt šešerius metus ten vargonininkavo Konstantinas Čiurlionis, kilęs nuo Liškiavos, valstiečio šeimoje.

Čiurlionių, tenka priminti, mūsų apylinkėje buvo ir daugiau: pažinojau dvi Čiurlionių šeimas Merkinėje—abidvi buvo sulenkėjusios. Nežinau, ar visi tie Čiurlionys buvo kilę "iš vieno kelmo" — tai pagaliau ir nėra svarbu. Žinau tik tai, kad, man tarnaujant Merkinės kanceliarijoje, mano "bosas" buvo Petras Čiurlionis, mūsų valsčiaus viršaitis, nė per colį nepakilęs kultūroje žmogus, tamsus kaip kelmas, save skaitęs lenku, nors lietuviškai mokėjo šnekėti neblogai.

Bruožai iš gyvenimo

1875 metais Varėnos vargonininkas Konstantinas Čiurlionis susilaukė sūnaus, kuriam davė Mikalojaus vardą.

Dar tik penkerių metų būdamas, Mikalojus jau skambino pianą "nuo ausies," o septynerių metų sulaukęs, tėvo padedamas, jis jau pažinojo gaidas, ir "iš notų skambino."

Neilgai Konstantinui teko vargonininkauti Varėnoje; tuoj jis persikėlė į Ratnyčią, nedidelį bažnytkaimį, arti Druskininkų. Iš čia kopo į aukštesnę poziciją—tapo vargonininku pačiuose Druskininkuose. Tai jau didesnis miestas, kuriame kas metai vasarodavo daug visokių žmonių, suvykusių iš Lenkijos, iš Rusijos—būdavo jų tarpe ir inteligentijos—apsišvietusios, kultūriškos.

Tarp tokių žmonių buvo gydytojas J. Markevičius, kas metai praleidęs vasarą Druskininkuose. Gydytojas—didelis muzikos mėgėjas,— susipažino su Čiurlionių šeimi-

ma ir susidraugavo. Gydytojas tuoj pamatė, kokį talentą nešioja savyje jaunas Mikalojus!

— Leiskite sūnų į muzikos mokyklą! — patarė jis tėvams.

Bet kaip leisti? Kur leisti? Nemokamai jokia mokykla jo nepriims, gi vargonininko tarnyba vergiška,—iš pajamų vos tegali pramisti su šeima, kuri vis didėjo; klebonas, kaip ir visi klebonai, žiūri, kad tik sau daugiau pasigrobtų. Iš jo negausi nieko gero!

Gerasis gydytojas kreipiasi pas kunigaikštį Oginskį Plungėje, gal jis priimtų Mikalojų į savo orkestrą. Tikslas buvo pasiektas: Mikalojus jau žemaitijoje. Mokosi groti fleita, susipažįsta su pagrindiniais muzikos teorijos dalykais, pradeda rašyti ir muzikos kompoziciją; Plungėje jis daro bandymus ir tapyboje.

Vaikas norėtų stoti į aukštesniąją muzikos mokyklą, bet Lietuvoje jokios nebuvo. Vilnius tuomet buvo apleistas, apskuręs, kultūrinis atžvilgiu, miestas. Lietuvos jaunimas, troškęs siektis mene bei dailėje, turėjo vykti į Varšuvą, Petrapilį, Maskvą arba į užsienį — arčiausia buvo Vokietija.

Padedamas Oginskio, Mikalojus įstojo į Varšuvos muzikos institutą, kurį pabaigė 1900 metais. Vyksta į Leipeigo muzikos konservatoriją ir ją baigia. Tada vėl grįžta į Varšuvą, kur verčiasi, duodamas muzikos lekcijas kitiems. Mokė jis ten ir lietuvių chorą.

Tenka priminti, kad M. K. Čiurlionis aukštąsias muzikos mokyklas baigė tik kitų padedamas: kunigaikščio Oginskio, pasakui, jam mirus, bičiulių-draugų.

Knygos—jam apšvietos šaltinis

Kito dalyko neprivalome pamiršti: M. K. Čiurlionis nebaigė nei vidurinės mokyklos,— bendrą akademinį žinių mokykloje jis negavo. Bet jis buvo plačiai apšvietęs žmogus! Kur jis gavo bendrą apšvietą?

Iš knygų!

Mokydamasis muzikos, studijuodamas tapybą, jis kiekvieną atliekamą minutę sunaudodo skaitymui, bendram lavinimuisi. (Tai žinotina ypač kai kuriems mūsų menininkams ir dailininkams, kurie mano, kad užtenką tik tos šakos, kurią jie pasirinko me-

ne ar dailėje, kad, esą gilintis į kitus mokslus, susipažinti su grožine literatūra, su filosofija, su istorija, su ekonomika jiems nereikią.)

Čiurlionis skaitė-studijavo, be kitų, Dekartą, Kantą, Dostojevskį, amerikietį Edgar Allan Poe; rusų, anglų, indų klasikų; Lietuvos praeičiai pažinti jis ieškojo pas A. Mickevičių, J. Kraševskį, J. Slovackį, Kondratavičių ir kitus rašytojus ir istorikus, kurių kalba.

Jis nuvyko į Dresdeną, į Muncheną, į Pragę, į Vieną aplankyti muziejus, meno galerijas, susipažinti su pasaulinėmis meno vertybėmis, su paišyba, atlikta tokių genijų, kaip Rembrandtas, Van Dyckas ir kiti.

Jis buvo ir Kaukaze pasidžiaugti retu, gamtos sukurtu grožiu, kokio nėra Lietuvoje.

Bet už vis labiausiai jį veikė pati Lietuvos gamta, — jo gimtasis kraštas, ypatinai Druskininkai ir jų apylinkės: Liškiava, Mėrcinkonys, Merkinė, Varėna.

Kam teko būti Druskininkuose, tas žino, kokioje žavingoje vietoje tasai Lietuvos miestas stovi! Jis atsirėmęs į tykiai banguojantį Nemuną; miesto viduryje tyvuliuoja ežerėlis; per miestą bėga srauni Ratnyčėlė, kol įkrinta į Nemuną; o aplinkui amžini miškai, didžiuliai, kvepią pušynai!

Vasaras dažniausiai dailininkas čia ir praleisdavo.

“Druskininkuose”, rašo A. Venclova, “M. K. Čiurlionis iš mažų dienų giliai jautė Lietuvos gamtos grožį, kupiną švelnių spalvų su subtiliais perėjimais, labai niuansuotą ir žavingą...”

Čia jis rado jėgą, verčiančią genijų vis giliau ir plačiau svajoti, galvoti ir kurti: išreikšti savo jausmus ir viziją muzikoje bei drobėje.

1905—1907 metų revoliucijoje M. K. Čiurlionis aktyviai nedalyvavo, bet jis jai labai prijautė. Viename savo laiškų, rašytų iš Varšuvos, sakė:

“Kartą sutikau eiseną, susidedančią iš penkiasdešimt vaikų 8—10 metų amžiaus. Nešė raudoną vėliavą ir dainavo revoliucinę dainą “Amžiais budeliai liejo mūsų kraują.” Nuostabiai tas atrodė—instinktyviai nukėliau kepurę,

kiti juos susitikę taip pat kėlė kepurę. Kariuomenė šaudė į vaikus...”

1905 m. revoliucija giliai paveikė visas Rusijos tautas, paveikė ir lietuvių tautą. Be kitko buvo suteikta lietuviams laisvė spausdinti savo knygas ir laikraščius lotyniškais raidėmis. Tiesa, carinė valdžia neleido spausdinti Lietuvoje (kaip ir visoje Rusijoje) revoliucinio žodžio, bet Lietuvai buvo žingsnis pirmyn net ir tas, kurį caro valdžia buvo priversta duoti, leidžiant lietuvišką žodį spausdinti lotynų raidėmis.

Revoliucija paveikė giliai tiek liaudį, tiek inteligentiją: demokratinė inteligentija — ypatingai dailininkai — kaupėsi į krūvą didesniems darbams kultūros srityje. Jos tikslas: ugdyti liaudies meną, kelti liaudį į aukštesnį lygį; visiems juk buvo aišku, jog caristinė santvarka neilgai tegyvuos, jog kita revoliucija ne už kalnų.

Kaip lietuvių tautos patriotas

M. K. Čiurlionis ėmėsi labiau gilintis į Lietuvos praeitį ir rūpintis lietuvių tautos ateitimi. Nors jo tėvai lietuvių kalbos mokėjo, bet dažnai šnekėjosi lenkų kalba. Mikalojus pats mokėsi lietuvių kalbos, ragino ir tėvus jį pasekti. Jis patapo karštu lietuvių tautos patriotu. Ir 1907 metais jis atvyko į Vilnių gyventi ir dirbti.

1907 metais Vilniuje buvo suorganizuota pirmoji lietuvių dailės paroda, kurioje su savo kūryba dalyvavo ir M. K. Čiurlionis.

Trys įžymūs jauni Lietuvos dailininkai tuo metu pasižymėjo dailės parodų organizavimu: Antanas Žmuidzinavičius, kuriam šiemet sukako 85 metai, peizažistas—Lietuvos gamtos vaizduotojas drobėje; Petras Rimša, šiemet Kaune miręs, įžymusis skulptorius, realistas, ir M. K. Čiurlionis, tapytojas, kompozitorius ir pianistas.

Lietuvių dailės parodos kas metai ligi pirmojo pasaulinio karo buvo organizuojamos Vilniuje; jos suvaidino reikšmingą vaidmenį kultūriniame mūsų tautos gyvenime, ir kovoje už laisvę.

Neatsimenu, ar tai buvo 1910 ar 1911 metais, mudu su velioniu R. Židžiūnu nuvykome į Vilnių ir būtina nusitarėme pamatyti lietuvių dailės parodą! Einame į vidų. Mergina sėdi prie kasos ir sako:

— Įėjimas 50 kapeikų.

Mes tiek neturėjome. Grįžtame atgal, nusiminę. Panelė klausia:

— Iš kur jūs?

Paaiškinome.

— Na, kadangi esate iš Dzūkijos, tai įleisiu nemokamai...

Vos įėjus į salę, mus pasitiko A. Žmuidzinavičius. Kai paaiškinome, kas mes ir iš kur, dailininkas vedžiojo mudu po sales: sustodamas ties kiekvienu eksponatu, dėstė kieno ta ar kita kūryba, ką ji reiškia. Iš kur pas šį dailininką radosi kantrybės su mumis šitaip užsiimti, kokiuo tikslu jis tai darė, nežinojome. Bet mano atmintyje tas įvykis pasiliko nepamirštas. Ir kai jį prisimenu, galvoju, jog A. Žmuidzinavičius žinojo, ką darė: bėrė grūdą, tikėdamasis, kad gal būt kada nors atneš vaisių...

Vilniuje buvo suorganizuota Dailės draugija, kuriai Čiurlionis priklausė. Jis čia vadovavo Rūtos chorui. Jis rašė vietinei spaudai straipsnius apie meną, apie dailę, apie kultūrinius poreikius. Mokė muzikos, bet mokinių turėjo nedaug. Galvojo apie įkūrimą Konservatorijos.

Vilniuje 1900 m. jis vedė rašytoją Sofiją Kymantaitę, mokiusia jį lietuvių kalbos.

Kaip buvo ir kaip yra

Daug, sunkiai jis čia dirbo, tačiau iš savo darbo — iš muzikos ir tapybos—savo tautos sostinėje genijus negalėjo pragyventi...

Jei dailininkas-kompozitorius nūnai iš Rusų atsikeltų, kaip jį visa tai, ką jis mato, mielai stebintų! Vilniuje klesti Muzikos konservatorija, o greta jos aukštesnioji muzikos mokykla. Dailės institutas, kur mokosi šimtai jaunų žmonių, jau išleido gyveniman daug savo auklėtinių, tarp kurių yra didžiai talentingų teptuko ir kalto meistrų, jau pasižymėjusių kūrybiniu darbu.

Veikia turtingas meninių vertybių Dailės muziejus, kurio salėse nuolat vyksta dailės parodos.

Prieš 50 metų M. K. Čiurlionis apie tai gal būt nė nesvajėjo.

Menas, dailė ir visa kultūra Vilniuje suklestėjo tik dėl to, kad Lietuva tapo tarybinė, socialistinė respublika, valdoma pačių darbo žmonių jų pačių naudai!

M. K. Čiurlionis išvyko į Petrapilį, kur susipažino su daugeliu įžymių rusų dailininkų ir muzikų. Ten dalyvavo parodose su savo kūryba. Ten jis buvo gerbiamas, didžiai vertinamas, kaip kompozitorius, kaip pianistas, kaip tapytojas, kaip labai didelis menininkas, kokių pasaulyje reta. Petrapilyje taipgi labai sunkiai, ilgas valandas jis dirbo. Ir štai ima ir suserga — suserga psichiškai!..

Tuoj vežamas į Druskininkus gydytis. Iš čia į Lenkiją, į Pustelniko sanatoriją palei Varšuvą.

1911 metų kovo 28 d. genijus mirė. Jo kūnas buvo parvežtas į Vilnių ir palaidotas Rusų kapinėse.

Kam teko tose kapinėse būti, negalėjo nematyti ant dailininko kapo puikaus paminklo.

Kiti apie mūsų genijų

Tokie trumpi bruožai iš M. K. Čiurlionio biografijos.

Jam mirus, liūdėjo ne tik lietuvių tauta, liūdėjo visas kultūrinis pasaulis, kuriam teko susipažinti su dailininko darbais. Daug apie jį rašė ypač rusų spauda; plačiai buvo jis vertinamas ir Vokietijoje, ir Francūzijoje. Gerbdami ir aukštai vertindami, rašė meno kritikai-dailininkai; rašė apie jį ir kiti kultūros pilioriai. Įžymusis humanistas, francūzų rašytojas Romain Roland sakė:

“Sunku išreikšti, kaip aš esu sujau-dintas šio nuostabaus meno, kuris praturtino ne tik tapybą, bet ir praplėtė mūsų akiratį polifonijos (dauggarsės) ir muzikinės ritmikos srityje. Koks vaisingas būtų tokio turiningo meno išvystymas plačių plokštumų, monumentalinių freksų tapyboje! Tai—naujas dvasinis žemynas, kurio Kristufu Kolumbu tapo Čiurlionis.”

Įžymusis rusų rašytojas Maksimas Gorkis sakė:

“Taip... butis, žanras ir taip toliau —visa tai gerai. O kur gi svajonė? Kur svajonė, fantazija, klausiu aš. Kodėl mes neturime Čiurlionių? Juk tai muzikinė tapyba!.. Man Čiurlionis patinka tuo, kad jis mane verčia galvoti kaip literatą!..”

Muzika skirta ausiai. Tapyba — akiai. Abidvi tos meno šakos klausytojui ir stebėtojui žodžiais nepasakoja apie save. Tenka žmogui įgusti, lavintis, kad jis suprastų, giliau įvertintų kūrybą muzikoje ir tapyboje. Mums, eiliniams žmonėms, juo labiau ne visuomet sekasi gerai susiorientuoti tose srityse.

Tiek reikia pasakyti: M. K. Čiurlionis muziką kūrė lietuvių liaudies dainų, kurias jis labai mėgo, motyvais, o tapybą—liaudies pasakomis, padavimais, sąvokomis.

Pirmas įvertinimas

Pirmoji Tarybų valdžia Lietuvoje įsikūrė 1918 metų gale, o 1919 m. vasario 5 d. toji pati valdžia priėmė sekamą nutarimą, po kuriuo pasirašė pirmininkas V. Mickevičius-Kapsukas.

“Pripažindama, 1) jog žmonijos genijų minties kūriniai negali būti atskirų žmonių nuosavybė, tik privalo būti pasiekiami kuo plačiausioms žmonių minioms; 2) jog Mikalojaus Čiurlionies kūriniai yra jau baigtas žmonių kultūros įvykis; 3) jog Čiurlionies, iš lietuvių darbo žmonių kilusio, kūriniai kuo aiškiausiai rišasi su Lietuva, — Laikinoji Revoliucinė Lietuvos darbininkų ir vargingųjų valstiečių valdžia nusprendė:

1) Visus M. K. Čiurlionies dailės, muzikos ir literatūros kūrinius, vistiek kieno jie rankose būtų, atiduoti Lietuvos darbo žmonėms, padedant juos Lietuvos Valstybės Dailės Muziejaus pagrindu; 2) valstybės lėšomis aprūpinti negalinčius dirbti dailininko šeimos narius tol, kol jie to aprūpinimo bus reikalingi...”

Deja, V. Kapsuko vadovaujamai vyriausybei nepavyko šį nutarimą gyveniman pravesti, kadangi ji pati neilgai tegyvavo.

Tačiau, sugrįžus tarybinei santvarkai Lietuvoje, M. K. Čiurlionio kūryba buvo sukaupta į Čiurlionio vardo Dailės muziejų Kaune. Su jo šeima buvo atsisteista. Šiandien genijaus tapyba tebėra saugoma muziejuje.

1959 metais buvau Kauno Valst. M. K. Čiurlionio v. dailės muziejuje. Jo direktorius, dailininkas P. Stauskas, vedžiojo mane, aiškino, dėstė.

Kai įvedė į Čiurlionio darbų galeriją, pasijutau lyg kokiame kitame pasaulyje. Bet norint tai aprašyti, reikėtų toje galerijoje praleisti ne keletą valandų, o gal keletą dienų ar savaitių. Visvien aš jaučiuosi laimingas, matęs mūsų genijaus kūrybą originale.

Šiomet, minint penkiasdešimtąją sukaktį nuo kompozitoriaus ir dailininko mirties, Lietuvos Valstybinė grožinės literatūros leidykla išleido M. K. Čiurlionio kūrinių 32 reprodukcijas, kurias mums geri draugai prišuntė. Prie jų pridėtas Antano Venclovos meistriškas traktatas, trumpai apibūdinąs M. K. Čiurlionio gyvenimą ir kūrybą. Straipsnis išėjo lietuvių, rusų, anglų ir francūzų kalbomis. Ir šios reprodukcijos plačiai pasklido po kultūrinį pasaulį, kad jis giliau susipažintų su tuo, ką jam davė lietuvių tauta, Lietuvos liaudis!

Per trumpą savo gyvenimą M. K. Čiurlionis sukūrė apie 300 paveikslų ir daug muzikos kūrinių!.. Be pasakymo aišku, kad jis pasauliui žinomiausias kaip retas, genialus tapytojas.

Jo kūrybos apibūdinimas

Apie M. K. Čiurlionio kūrybą čia aiškina dailininkai, tad aš pasitenkinsiu tik paduodamas kelis paragrafus, paimtus iš Tarybų Lietuvos kultūros darbuotojų raštų apie M. K. Čiurlionį.

Apie jo muzikinę kūrybą muzikologas J. Gaudrimas sako:

“Būdingas M. K. Čiurlionio kūrybos bruožas yra giliai liaudinis kūrinių pobūdis, susijęs su gimtojo krašto meile ir gamtos poezija. Didelį kūrinių nuširdumą nulemia juose vyraujanti lyrinė nuotaika... M. K. Čiurlionio mirtis jaunam lietuvių nacionaliniam menui buvo didelis smūgis...”*)

Juozas Jurginis rašo:

“Kaip muzikai, taip ir tapybai įkvė-

pimo M. K. Čiurlionis ieškojo žodinėje liaudies kūryboje. Domėtis liaudies dainomis ir pasakomis jis ragino ir savo draugus...

“M. K. Čiurlionio paveikslų **nerealumas** ir tuo pačiu stiprus dvasinis jų poveikis žiūrovui yra du dalykai, kurių negalima išleisti iš akių, vertinant jo tapybą. Įspūdžio efektu paremta impresionistų tapyba. Tačiau M. K. Čiurlioniui netinka impresionisto arba formalisto vardas. Jo tapyba sudaro išimtinę vietą lietuvių ir kitų tautų dailėje...”

Jurginis mano, jog “ne realizmu, o fantastija ir romantika M. K. Čiurlionis išgarsėjo”. Toliau:

“M. K. Čiurlionio paveikslų turinys fantastinis, alegorinis, į realizmo sąvoką jis netelpa, bet formalistinio polinkio į “nuogus dažus” ir “skambias linijas” juose nėra... M. K. Čiurlionio paveikslų galia, priverčianti žiūrovą susimąstyti, glūdi ne abstrakčiose spalvų dėmėse ir stilizuotose linijose, o realiose detalėse, sujungtose į fantastinį, alegorinį kompozicijos vaizdą. M. K. Čiurlionio poveikiai turtingi fantazijos, poezijos, muzikos...”*)

Turbūt ryškiausiai Čiurlionio tapybos reikšmę ir vertę apibrėžia rašytojas Ant. Venclova, be kitko, šiais žodžiais:

“M. K. Čiurlionio dailininko kūryba sudaro labai ryškų ir originalų puslėpį ne tik lietuvių, bet ir pasaulinės dailės istorijoje.

“Kiekvieną, kas susiduria su M. K. Čiurlionio dailės kūryba, nejučiomis užkrečia stipri sugestyvinė jos galia, kuri žiūrovą domina, jaudina, žadina jo vaizduotę ir mintį...

M. K. Čiurlionio kūryba šiandien, kada mūsų dailė, kaip ir visas menas, turi kilnų uždavinį—auklėti komunizmo epochos žmogų,—lieka didelės vertės žmogiškosios kūrybinės minties ir

*) J. Gaudrimas. “Iš Lietuvių muzikinės kultūros istorijos.” Išleido Liet. Grožinės literatūros leidykla Vilniuje, 1958.

*) J. Jurginis. “Lietuvos Meno istorijos bruožai”. Išleido Lietuvos Valst. grožinės literatūros leidykla Vilniuje, 1960.

jos pastangų dokumentas. Šis menas yra savo epochos pagimdytas ir su savo epocha pasibaigęs. Tačiau tas grožis, toji fantazija, ta muzika, tas optimizmas, šiluma ir žmogiškumas, kuriuo alsuoja M. K. Čiurlionio meninė kūryba, yra artimi, brangūs ir mūsų epochos žmogui — tai nepraeinančios reikšmės bruožai, kurie M. K. Čiurlionio kūrybai suteikia išliekamąją vertę, netgi **nemirtingumą** mūsų nacionalinio ir pasaulinio meno istorijoje.

Tai nepakartojamas, labai originalus lietuvių tautos meno reiškiny, iškilęs aukštai viršum įprastinio "lietuviškumo", tai savaimingas ir didžiulis lietuvių liaudies talento sužerėjimas. Ir vel tui šiais laikais kai kurie meno teoretikai iš M. K. Čiurlionio kūrybos norėtų išvesti antihumanišką besielį abstrakcionizmą, kuris užplūdo kapitalistinio pasaulio dvasinį gyvenimą.

Abstrakcionistų kūryba nesistengia suprasti ir aiškinti pasaulio, joje nėra minties ir jausmo, nors šio meno apaštalai kartais ir stengiasi įrodyti, kad jiems nėra svetimos kažkokios "idėjos". Tuo tarpu M. K. Čiurlionis savotiško-

mis, romantiškomis priemonėmis kreipėsi į žmogų, jautriai kalbėjo į jo širdį, savo menui keldamas ne siaurai formalų dekoratyvinį uždavinį, kaip tai dažnai yra abstrakcionistų kūryboje, o pirmoje vietoje statydamas filosofinę

mintį, žmogišką idėją ir jausmą.

M. K. Čiurlionio fantastiškų elementų dariniai, nuspalvinti muzikiniu skambėjimu, nedeformuoja gamtos, nepaverčia jos tik spalvinių dėmių ar formų nieko nereiškančiomis kombinacijomis. Ir pagaliau tas liaudiškas pagrindas, kuris toks ryškus geriausiuose M. K. Čiurlionio paveiksluose, aplanai yra svetimas abstraktinei dailei.

M. K. Čiurlionio kūryba plazda žmogaus širdies, jo fantazijos ir proto polėkiais ir yra kupina gyvojo gyvenimo garsų ir spalvų. Čia kaip tik ir yra jos nenykstančios gyvybės paslaptis, čia jos didžioji žmogiška prasmė ir vertė...")

Tokis buvo, draugės ir draugai, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, kurio mirties penkiasdešimtmetį mes čia kuliai atžymime!

*) Antanas Venclova. "M. K. Čiurlionis". Išleido VGLL Vilniuje, 1961.

ESU SOCIALIZMO KARYS

Prie mano krūtinės pridėk savo ausį
Ir tu paklausyk, ką kuždės tau širdis,
O gal ir išgirsi, gal skausmą tą jausi,
Kurs kirminu graužia dienas ir naktis...

O skausmas beribis prislėgęs dar laiko
Ir graudulį juodą įžiebia dažnai.
Verkslenti ir skūstis imu žodžiais vaiko.
Rods, juoda širdy taip ir liks amžinai...

Šalin juodos mintys! Ir liūdesio šydą
Numesk nuo savęs tu, širdie nerami!
Pirmyn į laikus—juk naujus teisvydai!—
Ižiebk šviežią kraują! Laikai tie jauni!

Gyvenimo srautą kaip vandenį gerki,
Gyvenimu deki ir juo tik kvėpuok.
Nubloški į šalį, kas bando užtvirti
Kelius ateitin. Ir su tais bežygiuok.

Kur pulsą dienų darbo žygiais pagauna
Ir veržias pirmyn. Tavo kelias su jais.
Kasdien socializmo glėbiais pilki kalną,
O laimė iš ten greit pasklis spinduliais.

Šalin ir liūdnumą ir mintis juodąsias!
Širdie nerami, dek darbais kaip ugnis!
Į laimę žmoniją išves didžiadvasiai,
Tai partija Darbo — mūs protas, širdis

Ir aš į gretas įsijungsiu šauniąsias.
Vienam neramu ir baugu, ir klaiku.
Gyvenimas mano neliks jau beprasmis:
Karys socializmo nuo šiandien esu!

Jonas Margutis

Punskas, 1961 m.

Tikėjimas į kryžių senovės liekana

P. PEČIŪRA

Šiandien niekam net į galvą neateina mintis, kad žmogus galėtų gyventi be ugnies. Net labiausiai atsilikusios tautos šalčio metu šildosi prie laužo, kepa mėsą ir vaisius ugnyje. Bet buvo toks vargingas laikotarpis, kai žmonija dar ugnies nežinojo. Be abejo, ir tada laukinis žmogus matė žaibus, perkūnijos uždegtus baisius miškų gaisrus. Nuo jų žūdavo žmonės, todėl ugnies pirmakščiai žmonės labai bijojo. Pamažu žmonės pastebėjo, kad jeigu moki atsargiai ugnimi naudotis, tai ji tau nieko bloga negali padaryti. Taip iš miškų gaisrų po truputį įsidrąsinęs žmogus atsinešė ugnį ir į savo gyvenvietę. Žmonės, nesuprasdami, kas per reiškinys ugnis, iš kur ir dėl ko ji atsiranda, bet matydami baisią jos jėgą ir taip pat naudą žmonėms, ją laikė šventa. Ji buvo labai branginama ir saugojama. Graikų ir romėnų šventyklose degė šventosios ugnys, kurias saugojo specialios vaidilutės, vadinamos vestalėmis. Jeigu aukuruose ugnis užgesdavo, tai romėnai vestales gyvas užkasdavo į žemę. Romėnai garbino ugnies deivę Agnis, kurios statula stovėjo svarbiausioje romėnų šventykloje. Yra žinių, kad ir senovės lietuviai garbino ugnį. Dar nesenoje praeityje kiekviena šeimyna turėdavo židinį, kurį saugodavo vyresnioji sesuo. Dar ir dabar seni žmonės sako, kad negalima spiauti ugnin, gesinti jos pamazgomis. Tai vis senovės pagoniškos ugnies garbinimo liekanos. Krikščionys irgi iš pagonystės pasiėmė ugnies garbinimo paprotį. Pravo-slavų-sentikių viename pirkios kampe nuolatos dega lempelė, vadinama lampada. Katalikų bažnyčioje prieš altorių irgi visados dega nedidelė lemputė. Ugnies šventinimas didįjį šeštadienį irgi yra tas pagoniškas ugnies garbinimas krikščionybėje. Romėnai turėjo deivę Hestiją, kuri sulaikydavusi gaisrą, krikščionys ugnies sulaikymo galią priskyre šv. Agotai. Dar ir dabar senesnės davatkėlės, užėjus perkūnijai, traukia iš pastogės verbą ir ją degina, o Agotos duonos

gabalą pasideda matomoje vietoje, kad gaisrui ištikus, galėtų nešti aplink degantį pastatą. Kaip matote, prietarų su ugnimi išlikę dar nemaža.

Paprasčiausias ugniai išgauti įrankis buvo dvi sausos medinės lazdelės, kurias, kryžmai sudėję, trindavo viena į kitą. Koks didelis būdavo senovės žmogui džiaugsmas, kai pradžioje jis užuosdavo kvapą, vėliau pamatydavo dūmus ir pagaliau įpūsdavo ugnį, su kuria jam nebaisūs būdavo žiemos speigai, išdžiūdavo drėgna ola ir nušvisdavo bauginantinakties tamsa.

Nesuprasdamas ugnies atsiradimo priežasties, žmogus šį paprastą reiškinį laikė stebuklingu. Jam ne tik ugnis, bet ir jai išgauti dvi medinės lazdelės, sudėtos kryžiumi, tapo šventu dalyku. Ir todėl žymiai anksčiau už krikščionybės atsiradimą Romos vestalės nešiojo ant kaklo kryželį, kaip ugnies ženklą, kad jų, ugnies saugotojų, niekas neliestų. Ne visada žmogus galėdavo pasiimti į kelionę degantį nuodėgulį. Vietoj jo pasiimdavo du sausu pagaliukus arba tiesiog mažutį kryželį, kuris pagal senovės žmogaus tikėjimą turėjo jį apsaugoti nuo visokių blogybių. Ir atsiradus senoviam raštui, kryželis reiškė ugnį arba laužą.

Senovėje žmonės Saulę irgi garbindavo, laikė ją visokios gyvybės pradžia ir šaltiniu, nes matė, kad pavasarį, dosniau pašvietus Saulei, atbusdavo žemės augalai, dauginavosi žvėrys, pačiam žmogui pasidarydavo geriau gyventi. Tarp Saulės ir ugnies buvo daug panašumo, todėl senovės tautos laikydavo Saulę ir ugnį giminingais dalykais. Pirmakščiam rašte Saulė buvo žymima rutuliuku su spinduliais, taip kaip vaikų piešiniuose. Vėliau raštui tobulėjant, jos piešinys supaprastėjo ir liko tik rutuliukas su dviem skersiniais. Taip atsirado du kryžiaus ženklai, — ugnies ir Saulės. Abu jie

lės atvaizdais. buvo garbinami, abu laikomi ugnies ir sau-

Krikščioniškieji šventieji su aureole aplink galvą mums primena krikščionybės ryšį su gamtos jėgų garbinimu, nes skritulys aplink šventojo galvą vaizduoja jo ryšį su aukščiausiu pagonių dievu — Saule. Taip pat krikščionių piešiamas avinėlis su kryžiumi, reiškia: avinėlis — auka, o kryžius — skirtas ugniai, laužui. Tai irgi pagonybės liekanos krikščioniškoje religijoje. Tai gi, kryžius, kaip ugnies arba Saulės ženklas, buvo garbinamas jau ir prieš krikščionybę. Juk gerai žinome, kaip nustebo pirmieji europiečiai, nuvykę Amerikon, kai pamatė, kad tenykščiai indėnų burtininkai garbina kryžių. Iš pradžių manė, kad ir indėnai krikščionys, bet pasirodė, kad kryžius yra susijęs su jų ugnies ir Saulės kultu. Įvairūs kryžiaus ženklai sutinkami daugelyje ikikrikščioniškų religijų.

Romoje krikščionybė atsirado ne dėl to, kad Kristus būtų ją paskelbęs. Mokslas jokio gyvojo Kristaus neišaiškina. Ką pasakoja kunigai apie Kristaus gyvenimą ir stebūklus, tai tik grynios pasakos. Šitos pasakos gimė senovės Romos imperijoje. Prieš du tūkstančius metų Romoje buvo vergija. Žmonės, beviltiškos padėties iškankinti, negalėdami sulaukti geresnio gyvenimo žemėje, pradėjo tikėti, kad bent aname, jų išgalvotame pasaulyje, turi būti tiesa. Romos pavergtųjų žydų tarpe buvo laukiama išgelbėtojo, kuris išvaduos žydų tautą iš vergijos. Žydų sukilimo vadai, norėdami, kad liaudis drąsiau prisidėtų prie sukilimo prieš romėnus, sakydavo, kad jie yra dievo siųsti. Kitų tautų pavergtieji, girdėdami, kad žydų tarpe buvo kažkoks dangiškas vadas, bet matydami, kad vis tiek romėnai numalšino sukilimą, pradėjo skleisti gandus, kad žydai nesupratę savo vado, kad jis, matyt, ne žemėje norėjęs sukurti savo karalystę, o danguje. Taip atsirado mitas, kad tas išgelbėtojas, arba graikiškai "christos", pačių žydų buvo nukankintas ir nukryžiuotas. Tuo pačiu kitų tautybių vergai norėjo atsiriboti nuo sukilėlių žydų, kad ir jų romėnai nepersekiotų.

Nors Romos imperijoje nusikaltėlius prišėdavo prie T raidės pavidalo kryžiaus, bet ilgainiui mitinio Kristaus kryžius ir ugnies

arba Saulės kryžius sumišo į vieną. Nuo dabar tikintieji ėmė kryžių garbinti nebe kaip ugnies ženklą, o kaip kančios, atpirkimo, išsigelbėjimo iš šio pasaulio kančių simbolį.

Todėl ir šiandien įvairiose religijose tų kryžių yra visokiausių. Pravoslavai garbina vienokį, sentikiai — kitokį, katalikai — dar kitokios formos kryžių. Kiekvienos tikybos kunigai skelbia, kad jų kryžius — pats tikrasis. Tuo tarpu visi jie tėra tik senovės ugnies garbinimo liekanų atvaizdai, susipynę su mitinio Kristaus figūra krikščionybėje.

Krikščionių bažnyčia kaip relikviją išsaugojo "tikrojo" kryžiaus daleles. Vienas prancūzas apskaičiavo, kad iš tų "Kristaus kryžiaus" dalelių būtų galima visą namą pastatyti. Nieko sau būta kryželio! Seniau ir Lietuvoje pardavinėdavo kryželius su Kristaus kryžiaus dalelėmis. Jų kaina nedidelė — tik 10 litų... Tokie kryželiai bažnyčiai ir jos tarnams sukurdavo dangų žemėje, o liaudžiai buvo diegiama mintis, kad jeigu Kristus, esą, sunkų kryžių nešė, tai ir jūs kantriai neškite išnaudotojus ant savo kupros, nes tik kenčiantiesiems tebus dangaus karalystę. Su kardu ir kryžiumi buvo išnaikinti lietuviams giminingi prūsai, o ir patys lietuviai du šimtus metų kentėjo kryžuočių antpuolius.

Kryžius niekam nėra atnešęs laimės. Tikėjimas į kryžių yra tamsios senovės liekana. Apsišvietę žmonės supranta, kad kryžius yra įrankis valdančiųjų rankose. Mokslu žiniomis apsiginklavęs žmogus ir be dievo pagalbos užkariauja žemės gelmes ir dangaus aukštybes.

ILGESYS

Baltos vyšnios. Mėlynas vakaras.
Vėl tu langą atidarei.
Du kumšteliai balti. Ir smakras.
Ir dvi akys — juodi žiburiai.

Bet sublyksi kažkas ant stiklo.
Nebelieka juodų žiburių.
Ant palangės parimęs, be tikslo
Vėl į žydinčias vyšnias žiūriu.

Alg. Baltakis

IŠ ATSIMINIMŲ

Kaip savo tikrą tėvą

JONAS SIMKUS

Tatai buvo, berods, 1919 metai, gyvenau Tirkšliuose. Iš pradinės mokyklos vedėjos Stančikaitės gavau nedidelę Amerikoje išleista knygutę. Tai buvo Vienuolio "Kaukazo legendos". Per keliolika minučių prarijau aš ją kaip patį skaniausį saldainį, ir ilgą laiką gyvenau įspūdžiu, kurį man toji knyga padarė. Savo fantazijos akimis mačiau aš Darjalo tarpekį ir kriokiantį tarpukalnėmis Tere'ą. Bet labiausiai mane paveikė "Užkeikti vienuoliai" ir kalnų tarpekluose besikartojantis vienuolių nužudyto

A. VIENUOLIS (ZUKAUSKAS)

žmogaus riksmo aidas: "Būkite prakeikti... būkite prakeikti..." ir to prakeikimo išsipildymas... vienuolių pavirtimas akmenimis... Tada aš baisiai ėmiau neapkęsti šykščiųjų vienuolių, jų žiaurumo, jų antipatriotiškumo.

Užtat aš negalėjau atsigerėti rašytoju Vienuoliu, nors jo ir atvaizdo tada dar nebuvau matęs. Tada aš to įspūdžio pagautas galvojau: "Koks būčiau aš laimingas, jei tas rašytojas būtų mano tėvas. Aš jo paprašyčiau ir jis dar parašytų tokių gražių pasakų". Kaip dažnai vaikų tarpe pasitaiko, aš bodėjausi savo tėvu, nors tam

nebuvo jokio pagrindo. Jis dirbo dieną ir naktį, rūpinosi, kad mūsų šeimai nieko netrūktų. Savo tėvą aš labai mylėjau, bet tada pagalvojau, jog būtų gerai, jei Vienuolis būtų mano tėvas. Iš tų vaikiškų pagalvojimų vėliau many išaugo didelė pagarba rašytojui Vienuoliui, ypač, kai aš perskaičiau "Paskenduolę" ir romaną "Prieš dieną". Aš jau mokiausi Palangos progimnazijoje ir man buvo tekę pamatyti Vienuolio atvaizdą. Jo išvaizda man įspūdžio nepadarė, bet jo kūryba vis dar man atrodė pati gražiausia iš visko, ką tik aš buvau skaitęs. O skaitęs buvau nedaug.

"Širdį sukrėtė, nebegaliu"

Tai buvo 1925 metai. Senyvų Palangos žvejų šeimoje, du vakarus iš eilės aš skaičiau balsu "Paskenduolę". Senutė Vainorienė sunkiai dūsavo, klausydama Veronikos išgyvenimų. Bet kai nelaimingoji mergina negrįžtamai įbrido į Šepečių ežerėlį, senutė Vainorienė nebeištvėrė:

— Širdį sukrėtė, nebegaliu! — ir delnais susiėmusi skruostus, ėmė kukčioti it mažas vaikas.

— Tai, sakau, svieto žiaurumas, tai žiaurumas! — pro verksmą kartojo ji.

Griaudu buvo ir man, nors aš savo ašaras buvau išliejęs žymiai anksčiau, pirmą kartą skaitydamas liūdną Veronikos istoriją.

Slinko laikas, skaičiau ir kitų rašytojų knygas, daug kas labai patiko, bet pagarba ir meilė Vienuoliui nemažėjo.

Kai persikėliau gyventi į Kauną, kartą Kauno teatre kažkas man parodė gyvą Vienuolį. Jis atrodė kažkoks nuvargęs, pilkas (kostiumas jo irgi buvo pilkas). Tas draugas, kuris man parodė Vienuolį, papasakojo, kad jis esąs iš profesijos vaistininkas, o rašas tik laisvomis nuo darbo valandomis. Tatai tarsi sumenkino mano galvojimą apie rašytoją. Draugas man sakė, jog tai dėl to,

kad rašytojas Lietuvoje tik iš rašymo negalįs pragyventi ir reikią dar ir kitą darbą dirbti. Vėliau to teiginio teisingumą aš patyriau iš daugelio kitų Lietuvos rašytojų. Mane visiškai pribloškė žinia, kad poetas Tysliava gyvenęs iš to uždarbio, kurį gaudamas rinkdamas iš prekybininkų skelbimus laikraščiams ir žurnalams. Juk tai reiškė kaip elgetai vaikštinėti ranką atkišus palei turtingus biznierių, kurie iš tavęs tyčiojasi, o tu turi reikšti jiems savo dėkingumą ir aiškinti reklamos naudą. Po to man atrodė, kad rašytojui dirbti vaistininku tinka geriau negu reklamų rinkimo ar kitas kuris pašalinis darbas.

JONAS SIMKUS

Atėjo "Trečiojo fronto" leidimo metas, kai į daugelį mūsų rašytojų veiklą ir jų kūrybą mano imta žiūrėti su nepasitikėjimu, pervertinant iki to laiko susidariusią nuomonę. Bet įdomu pažymėti, kad nuomonė apie Vienuolio kūrybą mūsų kolektyve nepakito. Berods, tik Br. Raila buvo sumanęs užkabinti ir "aptiekorių". Apie jį jis buvo parašęs kažkokią aštrią pastabą, bet kolektyviškai svarstant tas pastabas, ji nepralindo į žurnalo puslapius. Prieš ją buvo Venclova, Cvirka ir aš. Mes trys vis dar tebegarbinome "Paskenduolės" autorių ir mums jis atrodė tikrojo gyvenimo vaizduotoju. O, be to, jis buvo nuošaliai nuo viso

oficialiojo gyvenimo, jis nebuvo "kazionas". Mums vis labiau patiko jo kuklumas ir papratumas elgiantis su žmonėmis Anykščiųuose. Patiko mums ir tai, kad jis buvo ne "stolyčiavas", o "provincijalas".

..... Ir nusivylimas... ..

Praėjo dar keleri metai ir štai 1933 m. pasirodė Vienuolio "Viešnia iš šiaurės", o 1935 m. "Ministeris". Aš skaičiau ir su skausmu širdyje stebėjausi, kaipgi "Paskenduolės" — Vienuolis ir "Prieš dieną" Vienuolis galėjo parašyti ir į svetą paleisti tokį miesčionišką šlamštelį kaip minėti du romanai. Reakcinėje spaudoje pasigirdo balsų, kurie gyrė Vienuolį už tas knygas. Aš supratau tai taip, jog reakcija džiaugiasi, kad toks įžymus ir pažangus rašytojas kaip Vienuolis suklupo ir atidavė duoklę pigutėliam miesčioniškam skoniui.

Didžiojo Tėvynės karo dienomis, mūsų rašytojai, kurie buvo pasitraukę į Tarybų Sąjungos gilumą, dažnai prisimindavome Vienuolį ir būkštavome, kad tik grįžę dar rastume rašytoją gyvą. Ir grįžę į išvaduo-tą Lietuvą visi buvome labai laimingi, kai Vienuolį išvydome gyvą ir palyginti sveiką savo tarpe. Aš pamenu, kai jis man pirmą kartą padavė savo ranką, aš tą ranką pabučiavau. Ir kai aš bučiavau jo ranką, man atrodė, kad tai mano tėvo ranka. O tėvo ir motinos ranką aš buvau iš mažumės įpratintas pabučiuoti.

Mano meilė Vienuoliui dar labiau sustiprėjo po to, kai jis parašė "Išduktėrę" — apsakymą savo meistriškumu ir idėjiniu skambėjimu ne menkesnį už "Paskenduolę". Jis visus nustebino "Puodžiūnkiemiu" ir kai tas romanas rašytojų tarpe Sąjungos Valdyboje arba Leidykloje buvo aptariamasis, Vienuolis labai atidžiai klausėsi, kas kokias kritiškas pastabas apie romaną sako. Ir vėliau aš pastebėjau, kad jis romane įnešęs daug pakeitimų iš aptarimo metu pasigirdusių pastabų. Jis dargi yra sakęs, kad gerai susipažinęs su K. Korsako kritikine studija apie "Puodžiūnkiemį", ištaisysias visas romano silpnąsias vietas.

Deja, mirtis sukliudė tą sumanymą įvykdyti. Apskritai reikia pasakyti, kad Vienuolis būdavo nuoširdžiai dėkingas už savo

kūrinių kritikinės pastabas ir niekad nerodė tokios ambicijos, kad jis rašo neklaidingai, kad jo darbuose nepasitaiko trūkumų. Jo kuklumas galėtų būti geru pavyzdžiu už jį daug jaunesniems ir mažiau talentingiems rašytojams.

Kelionė po Užkaukazį

Po karo, kai tik buvo galima vykti į Kaukazą, Vienuolis pradėjo raginti Rašytojų Sąjungos Valdybą suruošti lietuvių rašytojų iškilą į Užkaukazio respublikas. Jis paskatino ir Cvirką tokioje iškiloje dalyvauti. Toje pirmoje pokarinėje lietuvių kelionėje į Užkaukazį dalyvavo berods du žukauskai: Antanas ir Albinas, Petras Cvirka, Juozas Paukštelis ir Antanas Miškinis. Pamenu, grįžę iš tos kelionės, Vienuolis be daugelio džiugių momentų papasakojo ir vieną griaudoką įvyki. Jis labai džiaugėsi, kad Gruzijoje rado gruziškai išleistas savo "Kaukazo legendas" ir negalėjo atsidžiaugti gruzinų rašytojų svetingumu. Bet jis sakė: "Man pavyko susitikti moterį, gruzinę, kurią tik pamačius apsaldavo širdis ir aš kažkada buvau į ją įsimylėjęs, jos tamsiai rusvas veidas ir juodi mažyčiai ūsiukai man be galo patikdavo. Dabar jos skruostai buvo pageltę ir susiraukšlėję, o svarbiausia, jos mažučiai juodi ūsiukai užaugę ilgi ir pražilę. Pasidarė sunku ant širdies", — pridūrė Vienuolis, — visą Gruziją radau pajaunėjusią. O, va, atskiro žmogaus gyvenimas nesutampa su jo gimtojo krašto gyvenimu. Kraštas jaunėja, o žmogus vistiek sensta".

Kai aš tapau Lietuvos tarybinių rašytojų Sąjungos valdybos pirmininku, man teko daug kartų vienokiu ar kitokiu reikalu padėti Vienuoliui. Pamenu, kartą jis užėjo pas mane susijaudinęs ir sako: "Iš manęs nori išgauti daug pinigų. Ką man daryti?" Pasirodė, kad tūla mergina, dirbusi Litfondo buhalterijoje pametė ar išėikvojo nemažą pinigų sumą ir gelbėdamosi nuo bylos, puolė prie Vienuolio, kad tas gelbėtų, paskolintų, vadinasi, duotų kelis tūkstančius rublių pinigų, nes daug kas manė Vienuolį esant turtingesniu už kitus mūsų rašytojus. Man įsikišus šitoji akūla praplaukė pro Vienuolį, palikusi jį ramybėje.

Vienuolį išrinkus LTSR Aukščiausios Tarybos deputatu, Anykščiuose jam pasidarė visai neberamu. Su visokiausiais reikalais ir be reikalų žmonės ėjo pas savo deputatą ir nebedavė rašytojui dirbti. Jis ėmė reikšti pageidavimą kuriam laikui persikelti iš Anykščių į Vilnių. Reikėjo sutvarkyti ir Baranausko klėtėlės priežiūrą, nes ją visą laiką prižiūrėjo Vienuolis. Visuose šiuose reikaluose teko ir man dalyvauti kaip Sąjungos pirmininkui.

Kur Jonas Biliūnas palaidotas

Ruošdamiesi Jono Biliūno palaikus atgabenti iš Zakopanės į Anykščius, mes keletas Sąjungos valdybos narių ne vieną kartą lankėmės Anykščiuose ir tarėmės su Vienuoliu, kur būtų geriausiai Biliūno palaikus laidoti? Vienuolis mus nuvedė ant to kalno, kur 1953 m. vasarą Biliūno palaikai ir buvo palaidoti, kur dabar stovi pastatytas paminklas. Pamenu, įkopus į kalną Vienuolis tarsi jaunas bernaitis bridinkt atsigulė ant nugaros ir galvą taip užvertė, kad ji nusviro į pakalnėlę. Ir jis sako: "Va, kaip įdomiai Anykščiai atrodo. O ten, va, matosi ir Niūronių sodžius, kur Biliūnas gimė ir augo. Jis paragino visus atsigulti taip, kaip jis gulėjo. Iš tiesų tai buvo įdomu, bet tatau buvo grynai berniška išdaiga. Žvilgsnis į pasaulį iš neįprasto horizonto.

Kai visi sutarėm, jog ši vieta geriausia Biliūno palaikams laidoti, Vienuolis dar pridūrė: "O žemai, kalno šlaite ir mane pakaskite, kai aš mirsiu". Mes bandėme jį perkalbėti, kad paliktų savo pageidavimą būti palaidotu kalno viršūnėje, juk vietos užteksią Biliūnui ir jam. Jis griežtai atskirtu: "Ne, mano mieli, aš nenusipelniau tokių aukštybių, kaip Jonas Biliūnas. Man kaip tik bus gerai kalno šlaite, o viršų tegu bus vieta Biliūnui ir gal Baranauskui, jei bus sugalvota jo palaikus į Lietuvą atgabenti". Jis švelniai nusijuokė: "Vyskupas su bedieviu tegu sugula ant vieno kalno".

Kaip žinome Vienuolis savo testamente išreiškė norą būti palaidotu savo sodyboje. Taip ir buvo padaryta jam mirus. Dabar jo kapas guli didžiausiame gėlyne, kurį jis

pats prižiūrėdavo ir kur iki vėlyvo rudens degdavo raudoni jurginai.

Vienuolis ir Baranausko klėtelė

Antanas Vienuolis visą laiką buvo labai judrus žmogus. Su dideliu noru jis dalyvavo 1948 m. rudenį pirmojoje lietuvių literatūros dekadėje Maskvoje ir pamenu rodinėjo Maskvos vietas, kur jis jaunystėje dirbo vaistininko mokiniu. Deja, tada aš tų faktų neužsirašiau ir dabar nebepamenu. Jis dalyvavo ir 1954 m. Lietuvių literatūros ir meno dekadėje Maskvoje, buvo įkopęs į Maskvos Universiteto bokšto patį aukščiausiųjų skyrių ir gerėjosi Maskvos gražia panorama. Juokaudamas jis man pasakė: "Gal truputį įdomiau negu nuo Biliūno kalno Anykščiuose".

Nors dekadės literatūros vakaruose jis savo kūrinį neskaitė, bet visad paprašytas dalyvaudavo. Pamenu jį labai šiltai sutiko Maskvos Universiteto studentai. Jis jiems truputį papasakojo, kaip jis gyveno Maskvoje ir kokia tada buvo Maskva. Grįžus iš Maskvos jis dalyvavo keliuose literatūros vakaruose, skaitydamas savo kūrinius ir pasakodamas Maskvoje dekadės įspūdžius. Literatūros vakaruose Anykščiuose jis visad dalyvaudavo, jei tik tuo metu nesirgo.

Ir Anykščių žmonės labai jį mėgo, salė visad būdavo pilna klausytojų. Nepaprastai gausūs ekskursantai, lanką Baranausko klėtelę, visad būdavo sutinkami ir apvedžiojami paties Vienuolio. Ir žmonėms atrodė, kad juos pasitinka du lietuvių literatūros klasikai, vienas jau seniai miręs, o kitas dar nepaprastai gyvas ir mokąs ypač išryškinti ir meile apgaubti didį Lietuvos dainių. Vienuolis jau tuoj po karo ėmė rūpintis, kaip klėtelę padaryti atsparią laikui. Jo sumanymu ji buvo impregnuota ir apdengta stiklo gaubtuvu.

Jaunųjų rašytojų draugas

Prisimenu Vienuolį ir kaip jaunųjų rašytojų draugą. Vieno jaunųjų — pradedančiųjų rašytojų seminaro metu, aš ir Vienuolis buvome paskirti vadovauti jaunų prozininkų kūrinių aptarimui. Pamenu savo apsakymėlius skaitė jaunas prozininkas Uldu-

kis. Ir Vienuolis šį jauną draugą pagyrė už vieną kūrinėlį, kuriame buvo vaizduojamas kolūkiečio gyvenimas ir gausus tik Uldukiui būdingų vaizdavimo priemonių, vaizdų smulkmenų. Pamenu, kai kurie jaunieji Uldukiio draugai labai piktai jį kritikavo ir kūrinėlį vadino neteisingai aprašytu, o Vienuolis jiems sakė: "Betgi, draugai, argi jūs nematote, kad Uldukis turi savo, uldukišką balsą, savas vaizdavimo priemones. O rašytojui tai labai svarbu, gal visų svarbiausia. Kas apsakyme neteisinga, laikui bėgant tas nuo rašytojo atkris. Rašytojas realistas visad liks ištikimas gyvenimiškai teisybei, o jo rašymo stilius ir vaizdavimo priemonės padės jam likti savaimingu ir nepamėgdžioti kitų".

Po seminaro jis man sakė: "Džiaugiuos, kad ir pats pritarei man, kai aš kalbėjau jaunesiems apie Uldukį. Aš manau, — jis kalbėjo toliau, — kad labai reikia daboti ir palaikyti tuos, kas kalba sava kalba. Kas atsižymi ypatingais krisliukais, kurie būdingi tik jam vienam. Toks rašto bandytojas atneš kažką nauja literatūrai, nors laikinai kai kur jis ir klystų".

Antanas Vienuolis 1955 metais dalyvavo Maskvoje Visasąjunginiame tarybinių rašytojų II-jame suvažiavime, kaip lietuviškosios tarybinių rašytojų organizacijos delegatas. Berods, trečią suvažiavimo dieną jis sako man: "Ryt 3 valandą po pietų būtinai ateik į 'Sovietskų gastinicos' vestibulį. Aš ruošiu pietus tavo ir gruzinų rašytojo Iraklijaus Abašidzės garbei".

Aš, žinoma, ėmiau atsikalbinėti: "Abašidzė mane labai gerai sutiko", sakė Vienuolis, "kai aš po karo apsilankiau Gruzijoje. Dabar man gera proga jam atsilyginti. Padėk man su juo padraugauti. Pats man visą laiką toks artimas ir nuoširdus".

Kadangi aš Iraklijų nebloggerai pažinau, tai kelias valandas pabūti jo draugystėje — susiviliojau ir į pietus atėjau. Besikalbėdami ir bejuokaudami ne tik pietus pavalgėme, bet ir vakaro sulaukėme. Padavėjas mums nešė ir nešė į stalą "Mevane" sausojo vyno butelius. Tai buvo tikrai baltas ir maloniai rūgštus vynas, kurio vėliau niekur neteko man gerti.

Kiek prisimenu, Abašidzė Vienuoliui be

kitko pasakė: „Per jus, maestro, mes gruzinai mylime Lietuvą. Būtų gerai, kad kiekviena tauta turėtų po šitokią Vienuolį, kuris permestų dvasinį tiltą tarp vienos broliškosios tarybinės tautos ir kitos tautos“. Vienuolis išreiškė savo viltį, kad jis dar atvyks į Gruziją ilgesniam laikui pagyventi paprastų kalniečių tarpe. Pasigrožėti gamta ir nepaprastomis gruzinų merginomis“.

„Jūs dar suviliosite mums gruzines, — pasijuokė Abašidzė. — Jūs toks šviesus ir malonus džentelmenas“, — Abašidzė pabėrė komplimentus.

Rodosi, tada ar vėliau Vienuolis man nusiskundė, kad neturįs malonumo būti senelis. O jis labai laukia, kada sūnaus žmona pagimdys anūką. „Pažadėjau ir automašiną dovanų nupirkti“. — Pagalvojęs tuoj jis pridūrė: „Gal reiks avansu tai padaryti. Greičiau susiukvotys“, — jis pajukavo.

Vieną vasarą...

Rodosi, 1955 m. vasarą, vieną gražią nedarbo dieną mudu su žmona sumanėme aplankyti Vienuolį Anykščiuose. Pasiėmėm savo dukrą Agnę ir jos draugę J. Tornau, dukterį Aušrą ir Jono Jokubausko vairuojama Rašytojų Sąjungos mašina pro Kovarską nuvažiavome pas rašytoją. Rado me užsiėmusį Baranausko klėtelės tvarkymu. Dar ir dar kartą jis aprodė daiktus, kurie savo laiku lietėsi su Baranausku, kai jis būdamas klėtelėje rašė savo įžymiąją giesmę apie šilėlį. Užsivedęs mus į savo namo antrąjį aukštą jis dar parodė keletą labai reikšmingų dokumentų, liečiančių Baranauską. Aš dar prašiau rašytoją, kad tuos dokumentus jis atiduotų Literatūros instituto muziejui, nes ten jie bus labai stropiai saugomi.

Iš kambario, kuriame Vienuolis dirbo ir ilsėjosi, išėjome į saulės nutviekstą balkoną ir Jokubauskis padarė keletą fotonuotraukų. Tik labai gaila, Vilniuje man dingo tų nuotraukų negatyvai. Nuotraukoje buvo Vienuolis su žmona, aš su žmona ir Agnė su Aušra. Vienuolis įsikalbėjo dėl sausros, kuri baigianti nukamuoti Anykščių valstiečius. „Visai pas mus šią vasarą nebuvo lie-

taus. Tai ir mūsų puikieji dobilai visai neauga“.

Taip mums balkone besikalbant, dargi kaukazišku sausuoju vynu besivaišinant, pastebėjau juostant vakarų padangę. Mano žmona ir sako: „Bus audringo lietaus. Tad lig laiku ar mums nesileisti į kelionę atgal Vilniun“. Vienuolis tuoj pagavo tą mintį ir pridūrė: „Jei lietus bus, tai čia jau jūsų laimė bus mums jį atgabenusi“.

Daug nesidairę mes susėdom mašinos ir pasileidom per miestelį pro Puntuką Utenos—Ukmergės plento link. Ir vos tik išvažiavome iš Anykščių ir aplankėme Biliūno kapą, prasidėjo sodrus lietus su labai brazdančia perkūnija ir žaibais. Netoli plento prie seno, palinkusio gluosnio mūsų mašina stabtelėjo, reikėjo kažką pasitaisyti. Ir vos tik mes pavažiavome nuo tos vietos apie 10 metrų, perkūnas trenkė į gluosnį, kad tas ne tik nugriuvo skersai kelią, bet ir užsidegė. Jei būtume bent kelias minutes vėliau važiavę pro tą vietą, nebūtume pravažiavę. Išsprūdę į plentą džiaugėmės, kad iš tikro sodrus lietus atgaivins puikiąją Anykščių žemę.

Širdies sušlubavimas

Rodosi, tų pat metų vasaros pabaigoje vyko LTSR Aukščiausios Tarybos sesijos posėdis ir mudu su Vienuoliu kaip deputatai sėdėjo posėdžių salėje, o sesijos posėdžiai vyko Lietuvos TSR akademinio dramos teatro patalpose Stalino pr. (dabar Lenino pr.) Nr. 4. Staiga kažkas bumtelėjo po mūsų kojomis. Nuo Vienuolio kelių nukrito portfelis, prikimštas prisipirktų knygų.

„Man nebegega“, — pakuždom nusiskundė Vienuolis ir susiėmė už širdies. Žmogus pasidarė pilkas kaip ir jo plaukai. Aš pasiūliau vykti į ligoninę. Jis atsisakinėjo. Bet matydamas, kad žmogus visai arti alpulio, aš išbėgau iš teatro ir atvažiavau Rašytojų Sąjungos mašina. Jonas Jokubauskis nuvežė Vienuolį į Respublikinę ligoninę ir rašytojui teko ten ilgėliau pagulėti. Širdies stovis buvo artimas infraktiniam, taip tada pasakė gydytojai. Bet Vienuolis labai nemėgo ilgai ilsėtis, ypač, kada jo nuotauka pagerėdavo.

Rodosi, kitais metais jis vėl išvyko į Kaukazą, apsigyveno kažkur Elbruso papėdėje ir ėmė "gydytis". Nuo reumato jam gėlė kojų staibius ir ten Kaukaze jam ėmė dėti karšto parafino kompresus ant kojų. Kojos gal nuo to pagerėjo, bet dar labiau pablogėjo širdis.

Jis papasakojo, kaip jis norėjo apsišviesinti ir vieną vakarą nuėjo į gydyklos klubą pasiklausti paskaitos apie Elbruso kilmę. Jis pasakojo: "Paskaitininkas geologas išaiškino, kad Elbrusas esąs užgesęs ugnikalnis. Ir nors Kaukazo kalnai esą seni kalnai, bet niekas negalys garantuoti, kad Elbrusas vėl nepradės veikti. Ir įsivaizduok, Tamsta, toji mokslinė žinia mane kaip dalba pritrenkė. Visą naktelę negalėjau užmigti. Nors ir kaip bandžiau save įtikinti, kad išsiveržimas, jeigu jis ir įvyktų, bus pakankamai laiko pasitraukti iš pavojingos vietos. Buvo kažkas galingesnis už logiką ir man nedavė ramybės. Prieš akis stovėjo baisusis dailininko Ivanovo paveikslas "Pompėjos galas". (Elbrusas iš tiesų atgijo 1961 m. Apie tai buvo spaudoje pranešta).

Vienuolis gana greit pagerėjo ir iš liginės išsirašė.

Paskutiniai susitikimai

Kartą, tai buvo vėliau, man telefonu pranešė, kad rašytojas negerai jaučiasi ir prašė, kad aš pas jį užeičiau. Vilniuje jis buvo sustojęs Vilniaus Universiteto namuose pas Samaniūtę. Aš atėjau, jis gulėjo ir skundėsi širdies skausmais. Jis man davė trejetą naujų apsakymų "Pergalės" žurnalui ir teisinosi negalys pastoviai dirbti prie jo sumanyto naujo romano. Jis pats paprašė, kad būtų nugabentas į liginę. Aš iškviečiau greitosios pagalbos automobilį į Kutūzovo aikštę ir pats išėjau tos mašinos laukti.

Pamenu, buvo jau vakaras ir gana vėsus, kad man vaikstant iki atvažiavo mašina ėmė kojas šalti. Pagaliau mašina atvažiavo, bet be sanitarų. Buvo tik vienas šoferis. Ligonį paguldėme ant neštuvų ir mudu su Samaniūte nešėme vieną neštuvą galą, o šoferis kitą. Nunešti iš II-ro aukšto buvo labai nepatogu, bet sunkiausia buvo ligonį įgabenti į Respublikinės liginės

5-ąjį aukštą. Aš paėmiau neštuvą kojų galą, o šoferis galvogalį. Pamenu, kai ligonį įnešėme į palatą, aš susmukau kėdėje. Ir pagalvoju, o juk šitaip sunkiai aš ir savo tėvo nesu niekad nešęs. Bet buvau labai patenkintas, kad rašytojas jau buvo liginėje ir ramus grįžau namo.

Pamenu dar, kai buvo minima mano gyvenimo 50-ties metų sukaktis, Vienuolis parašė "Literatūrai ir Menui" feljetoninio pobūdžio straipsniuką, kuriame su jam būdingu jumoru apie mano darbą Rašytojų Sąjungos Valdybos pirmininku. Laikraštis straipsniuko nedėjo, manydamas juo įžeisęs mane. O jame buvo ne iš manęs pasijuokijama, o iš tų aplinkybių, kurios lydėjo mano darbą.

Kai Vienuolis susilaukė 75 metų amžiaus, Respublikos rašytojų šeima suruošė jam iškilmingą minėjimą, o po jo pobūvį "Vilniaus" viešbutyje. Rašytojas pavargo, bet buvo linksmas ir gyvas, žadėjo dar daug parašyti, dainavo dainas drauge su kitais rašytojais. Tai buvo berods paskutinis artimesnis bendravimas su Antanu Vienuoliu. Kai 1957 m. rugpiūčio 20 d. rašytojas mirė, aš sunkiai sirgau ir negalėjau dalyvauti jo laidotuvėse. O dabar esu bent tiek artimas Vienuoliui, kad gyvenu tame pat name, kur jis kurį laiką gyveno ir kur tebegyvena jo našlė žmona.

1961 m. Lapkritis.

AUGA PIOVĖJĖLIAI

Saulė motina. Dėl to ji
žemę pamylėjo...
Subanguos rugiai geltoni,
Auga piovėjėliai.

Obelis kraičius vėl krauja...
žemuogė nunoko. —
Kas mokės taip slėpti kraują,
Kaip žemelė moka?

Kapuose kardai rūdija,
Aukštos žolės želia, —
Auga sūnūs didžiavyrių
Kaip jauni berželiai.

Salomėja Nėris

Iš katalikų bažnyčios istorijos Lietuvoje

Bažnyčia ir jos tarnai per visą ilgaamžę istoriją dangstėsi “žemiško kuklumo”, “artimo meilės” skraistėmis. Bet tai buvo ir yra tikinčiųjų apgaulė. Iš tikrųjų bažnyčia ir dauguma dvasininkų visuomet ėjo drauge su išnaudotojais prieš liaudį, juo labiau, kad jie patys buvo išnaudotojai, feodalai, kapitalistai, įvairūs biznieriai.

Arkivyskupas su tūkstančiu arklių

“Arkivyskupai į seimą važiuoja po tūkstantį arklių pasikinę. Karalius kasmet turi 300 tūkstančių talerių pajamų, o klebonijos — 400 tūkstančių. Karalius valdo 90 tūkstančių, o kunigams priklauso apie 100 tūkstančių kaimų su baudžiauninkais”.

Taip 1657 metais rašė popiežiaus pasiuntinys, norėdamas pabrėžti Lietuvos dvasininkų turtingumą.

Ir iš tiesų, bažnyčia, jos tarnai feodalizmo epochoje buvo stambiausi žemvaldžiai, engę šimtus tūkstančių valstiečių. Išlikę dokumentai kalba, jog vien Vilniaus vyskupystės kunigai turėjo 29 tūkstančius baudžiauninkų. Vilniaus vyskupui be dvarų ir kaimų priklausė visa eilė miestų ir miestelių, jų tarpe Kutiskės, Labanoras, šešuoliai.

Lyg voratinkliais apraizgusi dvarais ir smuklėmis Lietuvos žemę, bažnyčia kartu plėšė ir jai tiesiogiai nepriklausančius valstiečius. Kai baudžiauninkai neįstengdavo sumokėti bažnyčiai uždėtų rinkliavų, klebonai su vikarais bei kitais bažnyčios tarnais nesidrovėdavo jas jėga atimti. Jie užpuldavo kaimus, smulkius dvarelius ir juos apiplėšdavo. Pavyzdžiui, 1611 metais Anykščių klebonas Lavinskas užpuolė Jurgiškių dvarui priklausančius žmones. Giedraičių klebonas Šaklevskis buvo užpuolęs smulkaus bajoro Orlausko dvarelį. Panašiai su nuskurdusiais valstiečiais susidorodavo ir kiti kunigai.

Patys būdami feodalai, bažnyčia ir jos tarnai, remdamiesi “dievo vardu”, skelbė feodalinės baudžiatvarkos santvarkos amžinumą ir neliečiamumą, mokė baudžiauninkus sąžiningai dirbti dvarininkams. Jie

stengėsi įtikinti žmones, kad “dievas karaliui ir dvasininkams pavedęs tvarkyti dvarus ir juose dirbančiųjų reikalus”.

“Tokia tai yra pono dievo valia”, — aiškino kunigas Kilinskas 1779 m. savo pamoksle apylinkės baudžiauninkams. — Jūs esate ponams reikalingi, nes juos savo darbu maitinate, bet ir jūs ponų privalote klausyti, nes be jų neturėtumėte turtų saugumo ir net gyvybės savo... Maža teturit, bet mažumą lengviau apginti, negu didžius turtus”.

Dar didesnio paklusnumo dvarininkams reikalavo Vilniuje išleistas ir vyskupo 1725 m. patvirtintas “Pamokslas krikščioniškam”. Šiame pamoksle baudžiauninkus dvasininkai mokė: “Ketvirtam prisakymui nusikalsta tarnai, kurie priguliničiuose daiktuose ponų savo neklauso. Reik klausyti pono įsakymo dirbant viską, ką įsako. Reik valdiniams ponus savo mylėt, gerbt, klausyt visokiuose daiktuose...”

Nepasitikėdami šių savo pamokslų veiksmingumu, dvasininkai stengėsi įtikinti, kad už žemiškąjį paklusnumą jie bus “privilegiuotoje” padėtyje pomirtiniame dangiškaime gyvenime. Neatsitiktinai į klausimą: “Mužikams ar reikės danguje slūžyti ponams?”, vyskupas atsako: “Nereiks... tenai prasčiokas bus už karalių aukštesnis”.

Su kryžium vienoje rankoje ir su rimbu kitoje savo ir kitų feodalų dvarus gynė jėzuitai, benediktinai ir benediktinės, bernardinai, dominikonai. Šių paklusnumo ir nuolankumo “mokytojų” Lietuvoje buvo priverstos devynios galybės. Tai buvo toli gražu ne “dievo mokslo” skleidėjai, bet feodalinių latifundijų, smulkių, ištisu apylinkių savininkai, kaustę mases ne tik dvasinės tamsos, bet ir nežmoniško išnaudojimo grandinėmis.

Kunigų gyvenimą su didele jėga pavaizdavo įžymioji lietuvių rašytoja Julija Žemaitė. Pasakodama senelių atsiminimus apie baudžiatvarkos laikmetį šiaulių apskrities Kolainių karmelitų vienuolyne, ji rašė: “Kunigai tik prie altoriaus, o toliau, kaip die-

vas davė. Kunigai ir karmelitai buvo Kolainiuose, žiūrėk, kas dėjosi, kol žmonės turėjo... Vienas karmelitas vadinosi gaspadorius, tas prie darbininkų visada už pristovą stovėjo. Šaudyklė ant pečių, nagaika rankeje. O šunys du, tokie didžiausieji britonai, jam nė nuo šalies neatstoja. Kokio baudžiauninko netiks darbas, puls nagaika raižyti. Žmogus kartais norės pabėgti, tuoj šunims apsiundo... Kaip matai, ir patiestas kaltininkas ant žemės. Tai pribėgs kunigas ir įrėš, kiek panorėjęs...

Tokia buvo kunigų "artimo meilė" feodalinėje gadynėje.

"Siekti kiek galima pelno"

Tokį šūkį savo "veiklos" programoje įrašė 1907 metais Marijampolėje įsisteigusio pirmojo "krikščioniškųjų" prekybininkų sindikato "Žagrės" įkūrėjai, jų tarpe kunigai Vailokaitis, Draugelis, Jokantas, Čėsna ir kiti.

Ilgus amžius garbinę ir skelbę feodalinės santvarkos amžinybę, kapitalistinio vystymosi akivaizdoje bažnyčia ir jos tarnai be matant paėmė naują kursą. Kapitalas jų aiškinimu virto "dievo dovana". Ir jie stengėsi šios "dovanos" kuo daugiau pasiglemžti.

Lietuvos bažnyčia kapitalistinio biznio mokėsi iš katalikų bažnyčios viršūnių. Kaip pripažįsta buržuazinėje Lietuvoje pagarsėjęs klerikalas Maceina, vystantis kapitalizmui, "katalikai galėjo dalyvauti pelno ūkyje, numesdami nuotrupas tiems, kuriems likimas lėmė pasilikti vargšais. Lozorius ir turtuolio palyginimas virto realybe".

"Šitokį katalikų nusistatymą, — nurodo toliau Maceina, — žadino ir palaikė ne tik auganti kapitalistinė ūkio sistema, bet ir pati Romos kurija finansinėmis savo operacijomis. Jau penkioliktojo šimtmečio viduryje oficialūs bažnyčios sluoksniai įsteigė savotiškus skolinamuosius namus, kurie priimdavo pinigus saugoti ir juos skolindavo. Bet už skolinamus pinigus imdavo 9—15 proc. daugiau, negu mokėdavo už indėlius. Vadinas, pačių bažnyčios atstovų, kurių žinioje šitie namai būdavo, procentai praktiškai buvo legalizuoti. Kai griežtesni moralistai skelbė dievo vardu bausmes už pro-

centų ėmimą, Romos kurijoje buvo daromos tokios finansinės operacijos, kurios primena mūsų dienų bankus ir biržas".

Sekdami šiuo pavyzdžiu, Lietuvos dvasininkai energingai kibo į finansines operacijas.

Ypač aktyviai kapitalistinio biznio reikalais bažnyčia Lietuvoje susirūpino šio šimtmečio pradžioje. Viena po kitos gimsta "krikščioniškos" draugijos, bendrovės. Tiesiog iš bažnyčių į jų susirinkimus skuba sutanuoti akcininkai, pirmininkai, direktoriai.

1909 metais kunigas Olšauskas įsteigia Kaune draudimo draugiją, o 1911 metais — "krikščionišką" "Antrosios savitarpio kredito draugijos banką". Prie banknotais kvepiančio seifo sėda ponai iš klebonijų. Klerikalinis laikraštukas "Šaltinis" išplepa visą tiesą apie banko tikslus, jog jis "už paskolas ima 9 proc. metams, numato gerą pelną ir savo nariams metų gale žada išmokėti gerą dividendą". Kunigų lūpose greta žodžių apie dievą suskamba nauji žodžiai apie akcijas, dividendus ir kitus toli gražu ne dangiškus dalykus.

Atkakliai veržiasi dauguma kunigų į besivystančią pramonę. Biznis vyksta vis platesniu mastu. 1911 metais kunigai aktyviai dalyvauja steigiant Vilniaus pramoninkų bendrovę "Vilija". "Šaltinio" žodžiais tariant, jie išreiškia gilų įsitikinimą, jog ši "įstaiga išmokys žmones gerai sunaudoti pinigą dedant ne į kasą, kur jis turi gulėti pusiau dovanai, o tiktai į pramonijos įstaigą, kur pinigas sukte sukasi ir atneša nepalyginamai daugiau naudos". Gal būt, vargšams šelpti numatė skirti tuos "besisukančius" pinigus sutanoti pramonininkai? Anaiptol. "Šaltinis" drožia aiškiai ir nedviprasmiškai, kad "Vilijos" gamykla neš pelną tiems, kurie, turėdami atliekamus pinigus... įneš jon savo kapitalus".

Su kapitalizmo vystymusi nauju kursu bažnyčia pasuko ir savo dvaruose. Prie vyskupijų, klebonijų gimė buožiniai ūkiai. Išnaudojamų bernų ir mergų prakaitu dabar kaupėsi bažnyčių ir jų tarnų turtai. Mokė paklusnumo baudžiauninkus, dabar jie savo "mokslo" atsigrėžė į bernus ir samdines. "Girtuokliai, tinginiai, bastūnai", —

(Pabaiga 128 pusl.)

PABLO PIKASO--DAILININKAS, KOVOTOJAS

Pablo Pikaso švenčia savo gyvenimo aštuoniasdešimties metų sukaktį. Dailininko jubiliejų mini visa Prancūzija, visas pasaulis. Iš visų pasaulio kraštų dailininko gerbėjai ir draugai siunčia pasveikinimus. Pas mus, Prancūzijoje, buvo rašytojų, kurie sukeldavo tokį pat susidomėjimą ir entuziazmą. Taip buvo su Viktoru Hugo, Barbiusu, Vajanu Kutiurje, bet nuo Gustavo Kurbe laikų atrodė, kad dailininkai pasmerkti vienatvei. Pikaso sugriovė šią nuomonę. Šiandien, po šešiasdešimt penkerių darbo metų,

PABLO PIKASO

jis susilaukė ne tik šlovės, bet ir karštos broliškos žmonių meilės.

Man atrodo, kad Pikaso kaip žmogų ir dailininką visų pirma išskiria iš kitų tarpo nepaprasta narsa ir vyriškumas. Jis dirbo visą savo gyvenimą ir dabar dar dažnai praleidžia 10—12 valandų savo studijoje—dirbtuvėje. Įsikūręs Valorise, sename Viduržemio jūros puodžių ir keramikų gamy-

biniam centre, jis ėmėsi atnaujinti šito seno amato techniką. Jis padarė tai, kas gerų geriausia: įkvėpė naują gyvybę keramikos menui. Neatsitiktinai būtent Valoriso darbininkai ir jų meras komunistas organizuoja Pablo Pikaso pagerbimą, nes jie laiko jį genialiu dailininku, ir visų pirma darbininku, savo draugu.

Karas Ispanijoje sudavė Pikaso smūgį į pat širdį. Nuo 1936 metų jo tapyba, ligi tol buvusi nuošaly nuo politikos, iš karto pasidarė protestuojančia, šaukiančia žmones būti garbingais ir sąžiningais. Jo paveikslas "Gernika" žinomas visame pasaulyje. Jina pažymi griežtą posūkį jo kūryboje ir neabejotinai visoje prancūzų tapyboje.

Kada galvoji apie Pikaso tapybos visumą, matai, kad dailininkas į ją žiūrėjo kaip į kovos priemonę. Tai priemonė kovos prieš rutiną, prieš prievartą, prieš darbininkų papirkinėjimą. Bet tai buvo taip pat kova už tai, kad būtų parodyta tikrovė tokia, kokia ji yra, net jeigu ji atrodo kai kam per daug vulgari, kad būtų verta dailininko teptuko...

Aš nenoriu tvirtinti, kad tik tai apsprendžia Pikaso kaip dailininką. Bet tai, be abejo, viena iš pagrindinių ir nuolatinių linijų, apibūdinančių jo veiklą. Ieškojimai realios laisvės kūrėjui-dailininkui, ieškojimai laisvės mene sukėlė dailininko norą ir nulėmė jį — vieną 1944 metų spalio dieną paduoti pareiškimą ir stoti į Prancūzijos komunistų partiją. Šitie ieškojimai įkvėpė jį sukurti litografiją balandžių, kurie pasidarė visoms pasaulio tautoms kovos už taiką simboliu.

Darbas, narsa, polėkis... Prie šių ypatybių reikia dar pridėti blaivų, kritišką proto aiškumą, — tai padėjo Pikaso niekad neužmigtį ant laurų. Įvairūs jo kūrybos aspektai kai kam gali atrodyti neaiškūs, painioja jo kūrybos supratimą. Tai didele dalimi įvyksta todėl, kad jo kūriniai nebuvo sukurti tam, kad jie galėtų būti išblaškyti ir užrakinti privačiose kolekcijose.

Pikaso niekad nepiešė kam nors. Jis visados atsisakydavo bet kokių palengvinan-

Geltligē--Botkino liga

šios ligos infekcijas šaltinis ir yra sergāš žmogus. Šiuo laikotarpiu gali pasireikšti net geltligēs epidemijas.

Ī organizmā patekusiems šios ligos virusams daugintis palankias sālygas sudaro nenormali žarnyno veikla, opinē liga, tulžies pūslēs bei taku uždegimai, įvairūs kitos kilmēs kepenų susirgimai, nēštumas, kūdikio maitinimo laikotarpis.

Geltligę galima skirstyti į du pagrindinius periodus: priešgeltinį ir geltos periodą.

Priešgeltinis periodas trunka 2—7 dienas, rečiau 2—3 savaites. Šiame periode pasireiškia bendras negalavimas, apetito mažėjimas, širdies pykinimas, sunkumas krūtinēs duobutėje, skausmai po dešiniuoju šonkauliu, vidurių užkietėjimas, rečiau viduriavimai.

Būna atsitikimų, kad priešgeltinis periodas pasireiškia panašiai kaip ir gripas — skauda galva, sąnariai, krečia šaltis, kankina sloga, kosulys, o po 5—6 dienų pradeda gelsti oda, gleivinės. Tiek vienu, tiek kitu atveju charakteringas šio laikotarpio reiškinys — patamsėjęs šlapumas (panašus į alų) ir šviesios spalvos išmatos.

Sergant gelta, pagelsta akių obuoliai, gomurys, vėliau visa kūno oda. Skausmai po dešiniuoju šonkauliu sustiprėja, padidėja kepenys. Esant tokiems reiškiniams, ligonis būtinai turi kreiptis į gydytoją.

Geltligē gydoma gulėjimu, dieta ir vitaminais. Rūpestingai gydantis, pageltimas po 2—4 savaitių išnyksta, ligonis geriau valgo, pagerėja nuotaika, ligonis pasveiksta. Nesilaikant gydytojo nurodymų, liga gali pasikartoti daug sunkesne forma ir užsitęsti žymiai ilgiau. Persirgę Botkino liga, dar bent pusmetį turi laikytis nustatyto režimo ir dietos, kartas nuo karto pasitikrinti sveikatą. Nesilaikant dietos, girtaujant, peršalus ar per ilgai kaitinantis saulėje, galima susirgti pakartotinai. Nepageidautinas sunkus fizinis darbas, intensyvus sportavimas, važinėjimas dviračiu.

Ligonio maiste turi būti kiek galima mažiau riebalų, ekstraktyvinių medžiagų, dru-

Infekcinę gelta, paprastai vadinamą geltlige, lengva atskirti nuo kitų susirgimų, nes ligonio akių obuoliai ir visa kūno oda pagelsta. Garsus rusų mokslininkas prof. Botkinas išaiškino, kad šią ligą sukelia filtruojamasis virusas. Tokiu būdu paaiškėjo, kad geltligē yra užkrečiama. Moksliniko garbei infekcinē gelta buvo pavadinta Botkino liga.

Gelta atsiranda dažniausiai dėl kepenų veiklos sutrikimo. Kepenys organizme atlieka gana sudėtingas funkcijas. Jos, pavyzdžiui, be paliovos gamina tulžį, kuri renkasi į tulžies pūslę, o iš pūslės patenka į žarnyną. Žarnyne tulžis virškina riebalus.

Susirgus Botkino liga, tulžis kepenų latakėliais nebeuteka į žarnyną, bet patenka į kraujagysles, kurios ir išnešioja tulžį po visą kūną. Tulžyje esanti dažomoji medžiaga bilirubinas ir nuspalvina žmogaus kūną geltonai. Gi į žarnyną tulžies patenka mažai, todėl sutrinka riebalų virškinimas, pasirodo liguisti reiškiniai.

Botkino liga gali sirgti įvairaus amžiaus žmonēs bet kuriuo metų laiku. Tačiau daugiausia susirgimų pasitaiko žiemos ir rudens mėnesiais, kada žmonēs daugiau laiko praleidžia kambariuose, arčiau vieni kitų, nes

---

čių malonių. Ir tai, ką mes visi Prancūzijoje galime pasisemti iš jo kūrybos, dažnai mums atrodo savotišku mūsų epochos veidrodžiu.

Pagerbiant Pikaso kaip žmogų ir dailininką, ras savo išraišką mūsų dėkingumas už viską, ką davė mums jo genijus. Mes dėkingi šitam žmogui, kuris lyg ir sukurtas įrodyti, kad darbas neleidžia pasenti ir išsaugo amžiną jaunystę. Mes šiandien pagerbiame amžiną dailininko jaunystę, linkime jam ilgo gyvenimo, taiklios akies ir, kaip sakydavo, vienas jo draugų:

“Tegyvuoja
brangaus Pikaso teptukai!”

Pjeras Deksas,
prancūzų rašytojas

skos; nevalgyti kiaulienos, avienos ir iš jų virtos sriubos. Galima valgyti neriebią vištieną, veršieną ar jautieną, geriausia ją malti ir virti arba troškinti, bet ne kepti riebaluose. Visai atsisakyti mėsos nėra reikalo ir net nenaudinga, nes liesa mėsa — geras baltyminis produktas.

Pagrindinis maistas, sergant geltlige, yra pieno produktai, kiaušiniai, vaisiai, daržovės, miltų ir kruopų valgiai. Varškė yra netgi gydomoji priemonė.

Sergančiam reikia duoti saldžių kompotų, kisielių, putėsių, nes cukrų ir gliukozę organizmas lengvai įsisavina. Ypač patartina naudoti daugiau medaus, kuris puikiausiai pakeičia gliukozės ampules. Per daug angliavandenių nereikia, nes angliavandenių perteklių kepenų ląstelės paverčia riebalais, o riebalų susikaupimas sunkina gydymą.

Visai neduoti ligoniui riebalų beveik neįmanoma, nes su riebalais į organizmą patenka A ir D vitaminai. Todėl nesunkiai sergančiam ligoniui leidžiama suvalgyti per parą 20—40 gramų sviesto, truputį grietinės ir šviežio, nekaitinto saulėgražų aliejaus.

Valgyti 4—5 kartus per dieną ir ne po daug, kad nebūtų apsunkintas virškinimas. Duoną ir pyragą valgyti ne visai šviežius.

Botkino liga labiausiai užkrečiama priešgeltiniame periode. Kadangi geltlige sukeliantieji virusai atsparūs temperatūrai ir ilgai išsilaiko aplinkoje, todėl šia liga ir užsikrečiama per maisto produktus, pieną, rečiau per vandenį. Todėl geltlige dažnai serga namų šeimininkės, kurios turguje perka maisto produktus ir pieną.

Laikantis griežtos švaros ir tvarkos, susergama retai. Prieš valgį būtina švariai su muilu nuplauti rankas, gerti tik virintą vandenį, vaisius ir daržoves taip pat nuplauti virintu vandeniu. Užsikrėtimo šaltinis gali būti sergančio išmatos, šlapumas, naudoti indai. Todėl išvietes, klozetus ar naudotus indus reikia išbarstyti chloro kalkėmis, išplauti chloro tirpalu ar verdančiu vandeniu.

Gyd. J. Rudienė

AŠ TIKIU

Ne bombom amžiaus prieštaringo,
Ne karo kruvinu stabu,
Tikiu žmogaus protu galingu, —
Jis nepamirš šventų kapų.

Ne!

Netikiu, kad žemė žūtų
Ugnies ir plieno košmare,
Kad ryt šekspyro nebebūtų,
Nutiltų Puškino lyra,

Kad ir Bethoveno

nė garsas
Nesklistų virš laukų lygių,
Kad net pati mirtis iškaršus
Save pribaigtų su dalgiu!

Tikiu žmogaus protu galingu,
Jo meilės polėkiu tauriu,
Kad motinos linguotų lingę,
Ir gerutm iš versmių skaidrių.

Tikiu jo mokslu ir kūryba.
Žmogaus mitim —

veržlia drąsia.

Nors jį karai ne kartą trypė,
Jis gyvas ir pelenuose.

Vėl priešai rengias šalmus skaldyt.
Vėl džiaugias, mirtį ruošdami... —
Aš tą tikėjimą

lyg malda

Nuolat kartoju širdimi.

Turiu tikėjimą kaip dėsnį,
Jo uraganai nenuneš.
Kol gyvenu,

aš tol tikėsiu,

O kol tikiu,

gyvensiu aš!

Vertė Vyt. Rudokas

Parama iš visur

Ir visada,
Kada jaučiuos nusilpęs ar pavargęs,
Mane aplanko mirusiųjų didvyrių šešėliai,
Draugai, kurie prieš šimtmečius ar mano
amžiuje

Kovodami, šlovingai laisvės mūšy krito,
Tiesa liepsnodami, nuo melo žuvo.
Pasilenkia ties mano nuovargiu
Spartakas, Gordžijanas Bruno ir Patris
Lumumba

Apakęs senis Galilėjo Galilėjus,
Konarskis ir Kastusius Kalinauskas,
Vasilijus Čapajevas, Sergejus Kirovas,
Zoja Kosmodemianskaja ir Kauno
Komjaunuoliai,
Reklifis, nužudytas brekštant šeštą valandą.
Ateina pas mane
Bajoriškais žirgais suplėšyti šiaulių

valstiečiai,
Prie Kerčės turkų paskandinti maišuose
kazokai,

Ispanai suanglėję inkvizicijų liepsnoj,
Su kanapinėm kilpom ant kaklų mozūrai,
Sudeginti elektros kėdėse amerikiečiai,
Napalmu sužaloti korėjiečiai,
Švinu sudaigstyti Alžyro patrijotai
Ir nulinčiuoti negrai.

Aplanko vyrai, moterys, vaikai, seneliai
Iš Panerių, Devinto forto, Buchenvaldo,
Iš Pirčiupio, Miliūnų
Ir iš visų Maidanekų bei Osvencimų —
Milijonai —

Lietūviai, rusai, lenkai, žydai, baltarusiai,
Italai, graikai, kinai, malajiečiai,
Prancūzai, anglai, vokiečiai, italai
Sustoja jie aplink mane,
Linguoja galvomis ir sako:
“Ek tu, sugriuvėli! Ar tau ne gėda!”

Ir visada,
Kai apsigėstu, sudvejoju savo jėgomis,
Matydamas, kad priešų dar tiek daug,
Kad darbo — neišsemtos marios,
Kad rūpesčių pilna galva, net plyšta, —
Mane aplanko nūdienos herojai,
Draugai, bičiuliai, darbininkai ir valstiečiai—
Darbo Didvyriai,

Politikai ir mokslininkai, ir kūrėjai,
Nuoširdūs broliai, giminės, tautiečiai.
Dalinas mano rūpesčiais
Chruščiovas, Tolijatis ir Fidelis Kastro,
Neruda, Šolochovas ir Hikmetas.

Ateina pas mane Gagarinas,
susirenka
Pasenę pensininkai—Komsomolsko įkūrėjai,
Jaunuoliai iš Celinagrado
Jaunavedžiai iš Bratsko,
Italijos valstiečiai — komunistai,
Tiesiog iš tardymo atvyksta Rojus Mizara,
Atsiliepia Manolis Glezas.

Susirenka,
Sustoja jie aplink mane ir sako:
“Ek tu, bevali! Kaip negėda!”
Ir visada,
Kada tikėdamas imu svyruoti,
Kada neaišku darosi,
Migla aptraukia rytdienos vaizdus, —
Mane aplanko ateities veikėjai:
Vyrai, moterys —
Visatos šeimininkai,
Prakilnūs ištisinės komunistinės visuomenės
atstovai.

Naujųjų erų darbininkai:
Kosmonautai,
Atomų skaldytojai,
Sunkiųjų branduolių rinkėjai
Ir kosminių srovių valdytojai,
Naujų pasaulių užkariautojai,
Nauju matu matuoją laiką, erdvę, būtį...
Susiburia,
Aplink apstoja, gūžčioja pečiais ir sako.
“Ek, tu, netikėli! Ar tau ne gėda!”

Ir taip trimis silpnumo atvejais —
Bailumo, netikėjimo ir negalėjimo —
Mane aplanko trijų laiko ruožų žmonės:
Iš praeities, iš dabarties ir ateities.
Ateina iš visų žemynų ir salynų:
Europos, Azijos, Australijos,
Iš Afrikos ateina ir abiejų
Amerikų — lotyniškos ir jankiškos —
Alkstu — jie pamaitina,
Ištrokštu — jie pagirdo,
Silpstu — jie pakelia,

Bijau — padrāsna,
Svyruoju — jie sustiprina.
Sustoja ties manim, linguoja galvomis,
O akys priekaištu sužimba, lyg sakydamos:
“Ek, tu, ištižēli, baily, netikēli,
Ar tau ne gēda!”

Man pasidaro gēda to akimirkos silpnumo.
Aš vėl žvaliai pašoku dirbti ir kovoti.

Nuoširdžiai noriu padėkoti!

Didieji praeities šešėliai,
Dėkui jums
Už paramą!
Didingi dabarties kūrėjai,
Dėkui jums
Už paramą!
Didingi ateities atstovai,
Dėkui jums
Už paramą!

Alb. Žukauskas

VIETOJ SERENADOS

Viskas visatoj
Sukasi valsu —
Apie save
Ir apie kitus.
Ir aš, įbedęs
žvilgsnį smalsų,
žiūriu į šokėjų
Lakuotus batus.

žaibiškai sukasi
Atomų dalelės.
Darniu rateliu
Molekulės sukasi.
Sukasi žemė
Ir Paukščių kelias,
Sukas galva,
Lyg nuo kaklo nutrūkusi.

Kiekvienas atranda
Sukimosi ašį.
Ir aš nūnai —
Apie tave,
Dėl bendros tvarkos —
Į saulę panašią,
Dieną naktį
Sukuos ir sukuos...

Alg. Baltakis

RUGSĖJO PIRMOJI

Rugsėjis giedras, kaip jo soduos slyvos,
Rugsėjis lengvas, kaip skrajūnės gijos,
Kaip atminimas, senas ir vis gyvas,
Skaidrus švelnumo ir šviesos įgijęs.

Aš pasiimsiu portfeliuką mažą,
Ir įsirišiu kaspinus į kasą.
Ir rytą, rytą stebuklingai gražų
Taku nubėgsiu per saulėtą rasą.

Širdis varpelių skambesiu apsvaigo...
Ar atsivers man baltos klasės durys?..
O gal diena šita nepasibaigia,
Diena, pasaulio platumu užbūrus?

Gyvenime vis mokais — kaip mokykloj.
Jis kaip knyga — ir iliustruotas gausiai,
Ir dar, kartoju sau dažnai, iš tikro,
Gyvenimas — tai pasaka gražiausia.

Tegu klaida įsivelia ne kartą —
Tiesa širdy kaip saulė spinduliuoja.
Ir dvejeta rašyti gal neverta.
Vien tai, kas gera, nešame rytojui.

Nudžiūsta vėlei ašaros išlietos.
Ir ilgesys ir skausmas išsisklaido...
Išliks rugsėjo rytmetis saulėtas.
Širdis dainuoja jauną džiaugsmo gaidą.

širdis dainuoja, o jurginai žydi...
O naujas namas į akis man žiūri...
Varpelių skambesys į kelią lydi...
Į laimę niekas neužvers jau durų.

* * *

Ar tau nesisapnuoja kartais, mielas drauge,
Kad širdyje smiltelės kuždėsį girdi,
Kad širdyje laukų žolė auga,
Kad vieversėlis mažas kalasi širdy?

Ar tau nesisapnuoja kartais, mielas drauge,—
Į saulę degančią širdis tavoji panaši,
Ir tūkstančius žvaigždžių krūtinėj saugai,
Ir visą žemę širdyje neši.

* * *

Ar tu pažįsti pievos abėcėlę,
Ar tavo žvilgsnį balandis sulaukys...
Nuskink varpelį — mažą lauko gėlę —
Ir pažiūrėk į jo gilią akis.

Ar tu matai ir žemę ten, ir dangų...
Savas svajas... ir šypsenas draugų...

Žmogaus gyvybė įsitvieskė laboratorijoj

katalikas turi būti atskirtas nuo bažnyčios ir prakeiktas.

Kai kurie mokslininkai-skeptikai privertė Petručį įrodyti savo mokslinių eksperimentų pagrįstumą. Neperseniausiais Italijoje vykusios medicinos savaitės metu profesorius pademonstravo laboratorijoje pagamintą trumpametražinį kino filmą. Jame užfiksuotas pagrindinės naujo eksperimento, kuris truko jau 60 dienų, stadijos. Ekране palaipsniui atsirado ir vystėsi gyvosios būtybės embrionas. Filmas dalyvavusiems padarė didžiulį įspūdį. Pasirodė, kad Petručis panašius bandymus atlikdavo ir su gyvūnais. Kino aparatas įamžino taip pat veršiuko embrioną.

Mokslininkas vengia ką nors konkrečio pasakyti apie savo ateities planus. Vieno pasikalbėjimo su draugais metu jis tik pareiškė, kad žmogaus embriono auginimo dirbtinėse sąlygose riba jis laiko diejų mėnesių laikotarpį. Toliau tęsti eksperimento profesorius nesiruošia. Tokiame amžiuje gemalas jau turi vidaus sekrecijos liaukas, kurias galima persodinti ligoniams. Vėlesniame jo brendimo laikotarpyje liaukos gali neprigyti.

Šiais metais įvyksiančiame Turine Tarpautiniame medicinos darbuotojų suvažiavime prof. Petručis ruošiasi padaryti pranešimą apie savo darbus. Visi pažangieji mokslininkai su didžiu susidomėjimu laukia šio įvykio.

Labai teigiamai apie Petručio eksperimentus atsiliepia TSRS Medicinos mokslų akademijos tikrasis narys, žinomas tarybinis mokslininkas prof. V. Parinas. Jis pažymi, kad tai yra pirmasis pasaulyje toks pavykęs bandymas. Niekas iki šiol nesukūrė tokios dirbtinės aplinkos, kurioje galėtų bent kiek ilgiau vystytis embrionas. Toliau tęsiant bandymus Petručio metodu, galima sulaukti įdomių perspektyvų. Jau vien tas faktas, kad embrionas auga ne organizme, atveria dideles galimybes eksperimentuoti. Nesprendžiant klausimo, iki kokio laiko gemalas galėtų vystytis dirbtinėje aplinkoje,

Didžiulį susidomėjimą sukėlė italų profesoriaus-chirurgo Petručio darbai. Prieš kurį laiką jis pranešė, kad po 6 metus trukusių bandymų jam pavyko dirbtinėje aplinkoje (ne organizme) ir laboratorinėmis sąlygomis išauginti žmogaus embrioną (gemalą)! Gemalas vystėsi 29 dienas. Tolesnį jo vystymąsi profesorius sustabdė.

Drąsus italų mokslininko eksperimentas pranašavo naujus, toli einančius atradimus medicinoje ir biologijoje. Tačiau dar nespėjo nutilti kupini susižavėjimo mokslininkų balsai, kai prieš profesorių Petručį prasidėjo aštri Vatikano ataka. Bažnyčia paskelbė, kad bandymai dirbtinėje aplinkoje išauginti gyvąją būtybę yra ne kas kita, kaip sutrypimas dieviškosios žmogaus gimimo pradžios. Už tokį dievo niekinimą

Klausyk, čia vabalėlis tyliai žvanga —
Tegu jis groja kuo ilgiau, tegu!

Bitelės medų tarsi džiaugsmą renka,
Rasa dar supasi brandžiam rugy.
Aukštinė varpa — tai nuo aukso rankų —
Ir tas darbščias rankas širdim regi.

Galvelę baltąją ramunę tau iškėlė —
Jis myli, ar nemyli pasakys...
Gražu skaityti lauko abecėlė —
Ir žvelgt į žemės atviras akis.

* * *

Rytais man patinka linksma valanda,
Kai sutemoj žemė dar miega,
Tik paukščiai, pabudę baltajam sode,
Nubarsto kaštonuose sniegą,

Ir vienas po kito langų žiburiai
Į mėlyną tamsą pabyra,
Tartum karoliukai nušvitę skaidriai
Gražiausiojo gintaro tyro.

Tai miestas atmerkia džiaugsmingas akis
Ir žiūri man tiesiai į širdį.
O, daug mano miestas žvilgsniu pasakys
Visiems, kas gyvenimą girdi!

J. Jovaišaitė

šiau liai.

užtenka pasakyti, jog jo gyvenime 60 dienų — labai didelis dalykas. Per tą laiką atsiranda užuomazgos daugelio labai svarbių funkcionuojančių ir sugebančių toliau vystytis organų, jų tarpe vidaus sekrecijos liaukos.

Šios aplinkybės sukelia didelį praktinį susidomėjimą. Atskirų organų persodinimas kol kas yra smarkiai apribotas. Iš kito žmogaus paimti ir persodinti audiniai arba organai sukelia ligonio organizme sudėtingas reakcijas, jie patys žūsta. Kodėl taip yra? Kiekvieno žmogaus organai turi savo individualią biocheminę specifiką.

Tuo tarpu ankstyvose embriono vystymosi stadijose minėtų savybių jo audiniai dar neturi. Vadinasi, jie gali būti universalieji medžiaga persodinimams. Be to, jie turi didelę galimybes toliau vystytis ir augti.

Italų mokslininko bandymai dar kartą parodo materialistinės pasaulėžiūros į gyvybės reiškinius teisingumą. Progresyvūs visų šalių mokslininkai laukia iš tolesnių šios srities eksperimentų didelių vaisių. Nesvarbu, kad Vatikanas širsta. Mažytis gemalas, besivystęs dirbtinėse sąlygose Petručio laboratorijoje, yra didelis pasaulinio mokslo laimėjimas, ir dar didesnis smūgis tamsybininkams.

VIENA GYVENIMO DIENA

Daug laiko, tiesiog visa virtinė metų pralinko nuo tos dienos, o ji atminty tebėra ryški, brangi, vienintelė. Ypatinga kiekvieno žmogaus gyvenimo diena. Ir tikrai ne daug tebūna į ją panašių — išliekančių, nepakartojamų, kurių spalvos nenublukina laiko tėkmė, kurios būtinai išlieka saulėtos, skambančios tikro džiaugsmo balsais, kurios įsirėžia į visą žmogiškąją būtybę su didele jėga.

Gal dėl to, kad mes patį gyvenimą neretai vadiname savotiška mokykla, pirmasis žingsnis per mokyklos slenkstį, pirmasis skambutis pirmai pamokai, pirmasis daug žadantis klasės tylos įspūdis — visa išlieka atminty, kaip mūsų sąmoningo gyvenimo pradžia.

Aš ir šiandien tebematau ir tebegirdžiu savo pirmosios dienos mokykloje spalvas ir garsus. Dar daugiau — ligi pat šiol ir, tur būt, visam gyvenimui išliko netgi savotiškas jos skonis, kvapas. Tai ne tik pirmosios mokinio knygos medienos ar spaustuvės dažų kvapas, tai ne tik pieštuko drožlių ar grafito skonis. Atrodo, kad tu tada pajutai ir per visą gyvenimą nešiesi pirmąjį didelės ir prasmingos darbo rimties skonį, nuščiuvusioje klasėje tyliai ant sienos ir grindų krentančios rugsėjo saulės kvapą.

Visa tai šviežiai pajunti kiekvieną kartą, apsilankęs mokykloje rugsėjo pirmąją. Nepaisant metų skirtumo, vėl nejučiomis pasijunti tuo geltonplaukiu pirmoku, prieš kurį atsiveria didelis gyvenimo kelias...

Bekeliaudama per dangų,
Belankydamą namus,
Pro mokyklos aukštą langą
Saulė užsuka pas mus.

Ir nukrinta mums ant knygos
Jos auksiniai spinduliai,
Ir iškyla tiesūs, lygūs
Spinduliais grįsti keliai.

Jums, šviesieji rūmai, ačiū,
Kad keliai tie mus išves
Į Tarybų žemę plačią
Ir į tolimas erdves.

Ačiū tau, brangi Tėvyne,
Už sparnus jaunų dienų,
Už taikaus dangaus mėlynę
Ir už skambesį dainų.

Kai smagiu būriu išeisim,
Kai kelionė prasidės, —
Tau bus mūsų darbo vaisiai
Ir ugnis karštos širdies.

Vacys Reimeris

SUSIPAŽINKITE SU VOKALINE MUZIKA

Pagal savo atlikimo pobūdį, priklausomai nuo to, ar grojama kokiais nors muzikos instrumentais, ar dainuoja dainininkai, nesvarbu kiek jų bebūtų — vienas, du, dešimt ar visas choras, muzika skirstoma į instrumentinę ir vokalinę.

Vokaline vadinama ir tokia muzika, kurioje šalia dainininkų balsų grojama ir instrumentais (fortepijonas, akordeanas, gitara ar net visas orkestras), pritariančiais balsui.

Pats žodis „vokalinis“, kaip ir daugelis muzikinių terminų, yra kilęs iš italų kalbos ir reiškia „balsinis“.

Patį populiariausia ir plačiausioms masėms geriausiai pažįstama vokalinės muzikos forma — tai daina. Nuo pat mažų dienų žmogų lydi daina — paprastutė, kukli, bet nuostabiai graži liaudies daina. Nuo senų senovės jai priklausė viena svarbiausių vietų žmogaus kasdieniniame gyvenime. Su daina artojas išeidavo į lauką, su daina revoliucijos kariai žengė į barikadas. Liaudis dainoje sukaupdavo visą savo liūdesį ir džiaugsmą. Daina paguosdavo vargę, daina skatina naujiems darbams. Įvairios tautos turi savitas liaudies dainas. Ir nėra pasaulyje tautos, kuri nedainuotų.

Liaudies dainų pavyzdžiu kompozitoriai kūrė ir šiandien kuria savas dainas, o tekstams pasirenka poetų eilėraščius. Tai originalios dainos. Jos esti įvairaus pobūdžio — linksmos ir rimtos, liūdnos ir kovingos. Ypač populiarios yra mūsų tarybinių kompozitorių sukurtos masinės dainos, kurių šiandien niekas neatskiria nuo liaudies dainų.

Tiesa, kartais kompozitoriai savo kūriniai panaudoja ir gerai žinomas liaudies dainos motyvus. Jeigu tokiu atveju dainos melodija nepakeičiama, o jai tik prirašoma akompanimentas (pritarimas), tai ji vadinama harmonizuota liaudies daina. Tačiau dažnai daina išplėtojama, vystoma, sekant jos teksto vingius. Tokią dainą mes vadiname išplėstine liaudies daina. Jos dažnai rašomos chorams be instrumentų pritarimo. Jeigu choras dainuoja be pritarimo, jis va-

dinamas choru „a kapela“ — tai reiškia „kopyčios choras“ — mat, viduramžiais bažnyčioje nebuvo leidžiama groti instrumentais.

Dažnai užtinkame dainas, vadinamas romansais. Tai sudėtingesnio pobūdžio dainos vienam balsui su vieno kurio instrumento (fortepijono, arfos, gitaros) pritarimu. Daug romansų yra sukūrę didieji rusų muzikos klasikai: Glinka, Rubinšteinas, Čaikovskis, Rachmaninovas. Ir šiandien tarybinių kompozitorių kūryboje romanso forma dar yra labai populiari.

Kita populiari solinės dainos forma yra kupletai. Tai daina, kurioje, panašiai kaip ir liaudies dainoje, kartojama keletą kartų ta pati melodija, tik su kitais žodžiais, o dainos pabaigoje — refrene — kartojami ir tie patys žodžiai. Kupletai paprastai esti linksmo, humoristinio ar satyrinio pobūdžio. Dažnai ši dainos forma naudojama operoje ir operetėje. Populiarūs ir visiems gerai pažįstami yra Toreodoro kupletai iš Bize operos „Karmen“ ir Mefistofelio kupletai iš Guno operos „Faustas“.

Iš kitų solinės dainos formų paminėtina lopšinė. Jau pats pavadinimas nusako jos ramų, kiek svajingą pobūdį. Baladėmis vadinamos dainos, kurių turinį sudaro pasakojimai apie didvyriškus žygius. Populiari yra šuberto baladė „Girių karalius“ (Gėtės tekstui). Barkarolė — tai Venecijos valtinko-gondoljero daina (itališkai „barka“ — laivas). Visiems yra žinoma barkarolė duetas iš Ofenbacho operos „Hofmano pasakos“. Ir lietuvių kompozitoriaus Šimkaus duetas „Plaukia sau laivelis“ savo pobūdžiu primena barkarolę.

Vokalinėje muzikoje užtiksime ir elegiją — liūdną, ilgesingą dainą, bei serenadą — dainą, skirtą dainuoti po atviru dangumi („sereno“ italų kalboje — giedras oras, nakties vėsa). Visiems, tur būt, girdėta yra populiari šuberto serenada „Tyliai skrieja mano dainos“.

A. Kalinauskas

Mūsų Širdis

(Taša iš 99 pusl.)

vų sistemą.

Prie progos — pora žodžių apie kai kurias priežastis, kurios kartais ilgam laikui išveda panašius žmones iš rikiuotės. Tai visų pirma — darbo sąlygos. Mėgiamas, gerai atliekamas darbas visuomet suteikia džiaugsmą, daro gyvenimą prasmingą, o darnus kolektyvas tampa mūsų antrąja šeima. Deja, dar neretai pasitaiko, kad bendradarbių tarpusavio santykiai esti įtempti dėl atskirų asmenų liguistos savimybės, neteisingai taikomos arba neteisingai suprantamos kritikos ir t.t. Toks darbas vargina ne savo pobūdžiu, bet aplinka. Žmogus, kas rytą peržengdamas darbovietės slenktį, pagalvoja: "Ką gi dar nemalonaus atneš man ši diena?" Panaši nuotaika gali susidaryti ir namuose, kai šeimos narių santykiuose trūksta abipusės pagarbos ir noro padėti kitam. Na, o jei dar pasitaiko įžūlūs kaimynai... Žmogų, kuris turi silpną nervų sistemą, visa tai gali gana greitai privesti prie neurozės.

Šviesi ir kūrybinga darbo nuotaika, rami

ir jauki namų aplinka — tai dalykai, už kuriuos turime kovoti visi. Iš kitos pusės, kiekvienas mūsų, nuo ankstyvos jaunystės privalo grūdinti nervų sistemą, stiprinti visą organizmą, o tuo pačiu saugoti neįkainojamą lobį — širdį — sveiku ir normaliu gyvenimo būdu.

Iš katalikų bažnyčios istorijos

(Taša iš 119 pusl.)

šiuo vardu "pakrikštijo" kunigai naujiesiems išnaudotojams nepaklusnius bernus ir samdines, o "tvirtą ūkininką", t. y. buožę, paskelbė "tautos pamatu". Ir mokė jie šį "pamatą", kokiais būdais galima būtų daugiau iščiulpti iš samdinių. 1908 metais "Šaltinis" patarinėjo buožėms "būtinai daryti kontraktą ant rašto" ir neimti be rašto "nuo to ūkininko, pas kurį bernas ar samdinė paskutiniaisiais metais tarnavo".

Dvasininkai nesitenkino eilinių biznierių vaidmeniu. Jie atkakliai veržėsi į vadovaujančius postus prekybinėse ir pramoninėse bendrovėse, griebdavo stambiausius akcijų paketus. Taip savo karjerą milijonieriaus keliu jau prieš pirmąjį pasaulinį karą pradėjo kunigas Vailokaitis ir kiti. "T."

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION

Of ŠVIESA published Quarterly at Jamaica, N. Y., for October 1, 1961.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are:

Publisher American Lithuanian Workers Literary Ass'n, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Business Manager, John Grybas, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or

holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.)

American Lithuanian Workers Literary Association, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Katherine Petrick, Pres., 221 So. 4th St., Brooklyn, N. Y.

Paul Bechis, Treas., 4 Morris Lane, Great Neck, N. Y.

John Grybas, Bus. Mgr.-Secy, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. Paragraph 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the

name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was:

(This information is required by the Act of June 11, 1960, to be included in all statements regardless of frequency of issue.) 1,960

KATHERINE PETRICK, Pres. Sworn to and subscribed before me this 29th day of Sept., 1961.

(SEAL)

LILLIAN BELTE
Notary Public, State of New York
No. 41-0235050 Queens County
Term Expires March 30, 1963